

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Управління кредитною діяльністю банку в системі забезпечення його стабільності»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ФБСз-М21

спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Галіпчак Аліна Романівна

Керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів

Солоджук Т.В.

Рецензент: к.е.н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу

Шурпа С.Я.

Івано-Франківськ - 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	7
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ	7
1.1. Концептуальні засади банківського кредитування	7
1.2. Основні етапи та роль кредитування у забезпеченні фінансової стабільності банку	16
1.3. Механізм взаємодії учасників ринку кредитних послуг	21
Висновок до 1 розділу	27
РОЗДІЛ 2	29
АНАЛІЗ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ	29
2.1. Практика формування фінансових ресурсів для здійснення активних операцій	29
2.2. Аналіз кредитної політики Банк «Львів» у 2020 – 2023 рр.	35
2.3 Вплив операцій з кредитування на результати діяльності банку	43
Висновок до 2 розділу	61
РОЗДІЛ 3	64
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	64
3.1. Управління ризиками як основа підвищення ефективності банківського кредитування	64
3.2. Перспективи розвитку ринку кредитних послуг в умовах цифровізації	84
ВИСНОВОК РОЗДІЛ 3	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВОК	91
Список використаних джерел	95

ВСТУП

У сучасних умовах функціонування банківської системи кредитування відіграє ключову роль у забезпеченні її економічної стабільності та розвитку. Кредитна діяльність банків є одним із основних видів їх операцій і напрямку впливає на економічну активність суб'єктів господарювання, рівень інвестицій та споживання, а також загальний фінансовий стан країни. Ефективне управління цією діяльністю банків набуває особливої актуальності в умовах економічної нестабільності, оскільки від нього залежить не тільки прибутковість самих банків, але й фінансова стабільність усієї банківської системи.

Кредит є важливим інструментом, за допомогою якого банки задовольняють фінансові потреби своїх клієнтів – як фізичних, так і юридичних осіб. Надання кредитів сприяє розвитку підприємницької діяльності, підтримці малого та середнього бізнесу, а також фінансуванню великих інвестиційних проектів.

Водночас, кредитні операції супроводжуються високим рівнем ризиків, що можуть мати суттєві наслідки для ліквідності та платоспроможності банків. Неefективне управління кредитними ризиками може призвести до накопичення проблемних кредитів, зростання збитковості та втрати довіри з боку вкладників і інвесторів. Саме тому питання управління кредитною діяльністю банку потребує всебічного аналізу та розробки інструментів, що дозволять мінімізувати ризики та забезпечити стабільність банку.

Проблематика стабільності банківської діяльності, зокрема в контексті кредитування, набула особливого значення після світової фінансової кризи 2008 року, яка продемонструвала вразливість банківської системи до зовнішніх та внутрішніх чинників. Криза виявила необхідність посилення регуляторного контролю за банківською діяльністю, зокрема за управлінням кредитними

ризиками, що стало передумовою для впровадження нових стандартів і нормативних актів у банківському секторі.

Окремої уваги заслуговує питання впливу кредитної політики банків на їх фінансову стабільність. Надмірне кредитування, особливо в секторах із високим рівнем ризиків, може призвести до системних криз. Наприклад, надання необґрунтовано великих кредитів без належної оцінки кредитоспроможності позичальників може зумовити виникнення проблемних активів що, в свою чергу негативно впливатиме на ліквідність і рентабельність банку. Навпаки, надто консервативна кредитна політика може обмежити можливості зростання банку та призвести до втрати ринкових позицій. Тому банки повинні знайти баланс між досягненням своїх комерційних цілей і збереженням фінансової стабільності.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі організації та управління кредитною діяльністю банківських установ в умовах сучасного фінансового ринку України.

Предметом – методичні підходи, принципи і механізми управління кредитною діяльністю банків, а також їх вплив на фінансову стабільність банківських установ.

Мета магістерського дослідження полягає у дослідженні сучасних підходів та практичних аспектів управління кредитною діяльністю банку в контексті забезпечення його фінансової стабільності.

Основними завданнями дослідження є:

- дослідження теоретичних засад управління кредитною діяльністю банку;
- виокремлення етапів кредитування та його ролі в забезпеченні економічної стабільності;
- окреслення механізму взаємодії між учасниками ринку кредитних відносин;
- аналіз практичних аспектів здійснення кредитних операцій на практиці окремого банку;

- оцінка сучасного стану кредитної діяльності у банківській системі України
- дослідження впливу кредитної діяльності на стабільність банківської системи;
- розробка рекомендацій щодо вдосконалення управління кредитною діяльністю банку.

Методичною та теоретичною базою магістерської роботи є наукові праці провідних вітчизняних та закордонних дослідників, які вивчають організаційно-економічні засади управління кредитною діяльністю банків. Зокрема, використано монографії, статті та дисертаційні роботи, що розкривають концептуальні підходи до банківського кредитування та його роль у забезпеченні фінансової стабільності банківських установ.

Практичну основу дослідження сформували: офіційні документи, зокрема нормативні акти України, рішення та постанови правління Національного банку України (НБУ), що регулюють кредитну діяльність банків, у тому числі в умовах воєнного стану; фінансова звітність банку «Львів» за 2020–2023 роки, доступна на офіційному сайті банку та у відкритих джерелах; макроекономічні дані НБУ та Міністерства фінансів України щодо стану кредитного ринку загалом.

Методологічний інструментарій включає:

- загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації;
- спеціалізовані економічні підходи, зокрема фінансовий аналіз, моделювання економічних процесів та оцінку ризиків.

Отримані результати базуються на порівняльному аналізі, що враховує практичний досвід банку «Львів» у поєднанні з тенденціями розвитку банківського сектору України.

Науковою новизною магістерської роботи є подальший розвиток наукових положень щодо концептуальних підходів до управління кредитною діяльністю банків.

Практичне значення отриманих результатів. Результати магістерського дослідження можуть бути застосовані: для розробки наукових досліджень у сфері банківського менеджменту, управління ризиками у практичній діяльності банківських установ для вдосконалення процесів ухвалення управлінських рішень, зокрема щодо підвищення ефективності кредитної політики в умовах фінансових криз і нестабільності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки магістерської роботи були представлені на Звітній конференції викладачів та студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, що підтверджує актуальність і практичну значущість отриманих результатів.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

1.1. Концептуальні засади банківського кредитування

На сучасному етапі розвитку економічної системи кредит відіграє ключову роль у функціонуванні суспільства та забезпеченні економічної стабільності. Сьогодні практично жодна галузь господарської діяльності не може обійтися без цього інструменту. Кредит став фундаментальною складовою економічних процесів, що дозволяє здійснювати ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, стимулювати розвиток підприємств і забезпечувати зростання добробуту громадян.

В історичній перспективі кредит виник як один із найстаріших економічних інструментів, а його еволюція тісно пов'язана з розвитком суспільних відносин і фінансових ринків. Економісти, фінансисти та науковці різних епох приділяли велику увагу вивченню сутності кредиту, його функцій і можливостей. Це сприяло постійному вдосконаленню теорій і механізмів кредитування, адаптованих до змін економічної ситуації.

Економічна основа кредиту полягає у мобілізації та накопиченні коштів, які тимчасово не використовуються, і формуванні на їх базі позичкового капіталу. У процесі кредитування беруть участь дві сторони – кредитор і позичальник, відомі як суб'єкти кредитної угоди, а об'єктами кредитування є ті грошові або матеріальні ресурси, витрати або проекти, для реалізації яких і укладається кредитна угода.

Кредитні відносини не змінюють власника переданих у борг цінностей, кредитор залишається власником переданої в позику власності, а позичальник отримує її лише у тимчасове користування з подальшим поверненням. Сторони,

що вступають у кредитні відносини, повинні мати економічну самостійність, майнову відповідальність, а також взаємний інтерес до співпраці.

У рамках товарного виробництва кредит є обов'язковим інструментом підприємницької діяльності. Кредитна підтримка сприяє створенню нових підприємств малого та середнього бізнесу, впровадженню нових технологій та вдосконаленню видів підприємницької діяльності.

Саме тому кредит необхідний для забезпечення безперервності обігу фондів підприємств, сприяючи покриттю тимчасових розривів між виробничими циклами та періодами реалізації продукції, між понесеними витратами та отриманою виручкою.

Необхідність використання кредиту визначається особливостями індивідуального кругообігу ресурсів підприємства, які пов'язані зі зміною потреби у додаткових коштах в залежності від швидкості погашення дебіторської заборгованості та ретельності погашення зобов'язань суб'єктами господарювання, що є контрагентами підприємства.

Ці особливості залежать як від об'єктивних, так і від суб'єктивних чинників. До об'єктивних належать галузева специфіка підприємства, характер виробничого процесу, умови постачання матеріалів, сезонність виробництва. Суб'єктивні чинники включають рівень організації виробництва, систему збуту і постачання та інші аспекти.

Капітальний обіг, що підтримує відновлення основних засобів, також має свої коливання, спричинені невідповідністю між потребою у великих разових капіталовкладеннях та поступовим поверненням їхньої вартості. Кредит дозволяє здійснювати інвестиції в капітальні проекти до накопичення суб'єктом господарювання достатньої суми власних коштів.

Кредит виконує низку ключових функцій, серед яких можна виокремити:

- 1) Перерозподільна функція: матеріальні й фінансові ресурси, вже розподілені й передані в користування певним економічним суб'єктам, завдяки кредиту можуть бути перерозподілені та спрямовані в тимчасове користування

іншим суб'єктам економіки. Цей процес допомагає оптимізувати використання ресурсів і забезпечувати ефективний перерозподіл капіталу.

2) Забезпечення обороту платіжними засобами: кредит сприяє гнучкому збільшенню обсягу платіжних засобів в обігу, коли попит на них зростає і навпаки, сприяє зменшенню обсягу в періоди коли потреба в них скорочується. Це створює умови для регулювання грошового обороту та підтримання його стабільності.

3) Контрольна функція: через механізм кредитування забезпечується контроль за дотриманням умов і принципів кредиту. Як результат, кредитор здійснює моніторинг використання наданих коштів, що сприяє відповідальному використанню ресурсів і дотриманню фінансової дисципліни позичальниками.

4) Стимулююча функція: отримані в позику кошти зобов'язують позичальника до ефективного їх використання, оскільки для повернення основної суми боргу й виплати відсотків потрібно забезпечити прибутковість діяльності. Це стимулює оптимізацію бізнес-процесів і підвищення загальної продуктивності.

Саме ці функції дозволяють зрозуміти економічну сутність та значення для кожного із учасників кредитної угоди.

Основна частина кредитів надається банками. Кредит являє собою фінансові відносини між банком і позичальником, що виникають у процесі надання банком коштів у тимчасове користування з умовами повернення і платності. Банківські установи надають кредити підприємствам усіх форм власності згідно з умовами, зафіксованими у кредитному договорі. Через механізм банківського кредиту відбувається організація й обслуговування руху капіталу, залучення й перерозподіл коштів у галузі, що мають потребу у додатковому капіталі.

Банки видають кредити підприємствам відповідно до принципів: цілеспрямованості, терміновості, забезпеченості, платності та диференційованості.

- Принцип цілеспрямованості (цільового використання) кредиту означає, що кошти, надані позичальнику, повинні використовуватися лише для певної заздалегідь визначеної мети – задоволення тимчасової потреби у додаткових ресурсах. На практиці цей принцип прописується у спеціальному розділі кредитного договору, де вказується конкретне призначення позики, що дозволяє банку здійснювати контроль за дотриманням умов договору позичальником.

- Принцип терміновості повернення кредиту означає, що позика має бути погашена у заздалегідь встановлений строк. Цей строк кредитування визначається з урахуванням періоду окупності відповідних витрат і фінансових можливостей позичальника отримати дохід для своєчасного погашення основної суми кредиту разом з процентами за користування. Важливість дотримання цього принципу є критичною для всіх сторін кредитних відносин. Для банків своєчасне повернення наданих у позику коштів є необхідним для підтримки ліквідності, а також для здатності виконувати зобов'язання перед вкладниками та кредиторами. Дотримання строковості також важливе для клієнтів, оскільки це дозволяє уникнути додаткових процентів за прострочення та зберігає можливість доступу до нових кредитів у майбутньому.

- Принцип забезпеченості кредиту гарантує реалізацію майнових прав кредитора на випадок, якщо позичальник не зможе повернути позику. У сучасних умовах забезпечення кредиту здійснюється шляхом застави майна чи майнових прав, надання гарантій, а також укладення договору страхування ризиків, пов'язаних із неповерненням кредиту. Завдяки цьому принципу кредитор має змогу компенсувати свої втрати навіть у випадку неплатоспроможності позичальника.

- Принцип диференційованості кредиту передбачає зважений підхід банку до кожної категорії потенційних позичальників. Диференціація кредитування здійснюється на основі оцінки кредитоспроможності позичальника, характеру забезпечення, можливостей отримання прибутку від вкладених у позичальника коштів, а також тривалості використання кредитних ресурсів. Це дозволяє банкам знизити ризики та підвищити ефективність кредитних операцій.

- Принцип платності кредиту означає, що позичальник зобов'язаний не лише повернути отриману в банку позику, але й сплатити за право користування кредитними коштами. Виконання цього принципу здійснюється шляхом нарахування позичкового процента.

Кредитування є однією із основних операцій комерційних банків, а його основою є те, що це активна операція, яка передбачає розміщення раніше залучених від вкладників коштів на умовах ризику та на розсуд банку.

Визначення поняття «банківський кредит» дещо відрізняється від загального визначення сутності кредиту і вітчизняні науковці дають різне тлумачення.

На основі проведених наукових досліджень можна виокремити кілька підходів до трактування поняття кредиту. Так, Ю.В. Ващенко розглядає кредит у двох аспектах: вузькому та широкому. У вузькому сенсі кредит – це операції, які здійснює банк від свого імені та на власний ризик, надаючи кошти клієнтам на умовах, визначених кредитним договором.

У ширшому розумінні до кредитних операцій включають також угоди, що хоч і не є безпосередньо кредитними (наприклад, договори лізингу чи факторингу), але за своєю суттю мають кредитний характер. І.А. Безклубий пропонує дещо інший підхід до визначення кредиту, підкреслюючи його подвійний характер: з одного боку, це певна сума коштів, яку банк зобов'язується надати клієнтові на основі договору, а з іншого – це правовідносини, що виникають між кредитором і позичальником щодо виконання кредитного договору.

Також існують різні трактування кредиту в науковій літературі. Наприклад, у "Банківській енциклопедії" кредит визначено як економічну категорію, що відображає систему відносин між учасниками господарської діяльності щодо надання позики на умовах зворотності, платності та строковості. М. Савлук у своїй праці також підкреслює, що кредит виникає як суспільні відносини між економічними суб'єктами, де одна сторона надає іншій тимчасове користування коштами на певних умовах, що передбачають

обов'язкове повернення позики. А. Кузнєцова розглядає кредит як позикові відносини, що виникають при наданні грошей або товарів у тимчасове користування на умовах повернення з винагородою у вигляді відсотків. Л. Рябініна акцентує увагу на економічних відносинах, що виникають у процесі зворотного руху позичених коштів.

Економісти також приділяють значну увагу теоріям кредиту. Існують дві основні теорії – натуралістична та капіталотворча. Натуралістична теорія кредиту виникла ще в епоху класичної політичної економії, її основоположниками були А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей та інші. Відповідно до цієї теорії, кредит є формою руху матеріальних благ, а банки виступають лише посередниками, що перерозподіляють ці блага в суспільстві. Одним із недоліків цієї теорії було те, що її прихильники вважали кредит вторинним по відношенню до виробництва і недооцінювали його вплив на економіку.

У зв'язку з розвитком банківської системи виникла капіталотворча теорія, яку започаткував англійський економіст Джон Ло. Її сутність полягала в тому, що кредит може створювати капітал. За цією теорією, банки не лише перерозподіляють капітал, а й створюють його шляхом надання кредитів. Проте ранні спроби реалізувати цю теорію, як емісія банкнот Джоном Ло, привели до фінансових криз. Незважаючи на це, з розвитком банківської системи капіталотворча теорія набула нового життя в працях економістів, таких як Г. Маклеод, Й. Шумпетер і А. Ган. Їхні дослідження підкреслили важливість кредиту як інструменту економічного зростання, що може сприяти подоланню криз і стимулювати виробництво.

Протягом століть поняття кредиту зазнавало численних змін, але основна суть залишилася незмінною: це фінансовий інструмент, що дозволяє здійснювати перерозподіл коштів на певний строк з обов'язковим їх поверненням і сплатою відсотків. Кредит не лише сприяє розвитку підприємств, а й дозволяє окремим громадянам покращувати свої фінансові можливості.

Кредити, що надаються банками, класифікуються за різноманітними ознаками, що дозволяє враховувати специфіку кожної кредитної операції та забезпечувати ефективне управління кредитним портфелем.

Банківські кредити класифікуються за низкою критеріїв, що дозволяє більш гнучко та ефективно відповідати на фінансові потреби позичальників. Основні види класифікації банківських кредитів охоплюють строки надання, умови погашення, валюту, характер відсоткової ставки, вид забезпечення, рівень ризику, форму кредиту, мету використання, а також методи надання (Таблиця 1.1.)

Таблиця 1.1.

Класифікація кредитів за різними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види кредитів
За терміном користування	Короткострокові, середньострокові, довгострокові
За цільовим призначенням	Іпотечні, споживчі, інвестиційні, оборотні
За способом забезпечення	Забезпечені (застава, порука), незабезпечені
За формою надання	В іноземній валюті, у національній валюті
За типом процентної ставки	З фіксованою ставкою, зі змінною ставкою

Як бачимо з таблиці за терміном користування виділяють короткострокові, середньо- та довгострокові кредити.

Короткострокові кредити – надаються на період до одного року та спрямовуються на підтримку поточної господарської діяльності позичальників у разі виникнення тимчасових фінансових труднощів через незабезпечені витратами надходження. Термін середньострокового кредитування становить до трьох років, вони мають на меті фінансування капіталовкладень, поточних витрат і придбання обладнання. Довгострокові кредити – надаються на строк понад три роки, зазвичай на фінансування реконструкції, модернізації, розширення виробництва чи будівництва нових об'єктів.

За строками погашення кредити бувають строковими, простроченими, пролонгованими, до запитання та онкольними.

Строкові кредити – підлягають погашенню у термін, обумовлений у кредитному договорі, прострочені – кредити, для яких закінчився термін погашення, але заборгованість не погашена. У випадку, якщо строк погашення кредиту за погодженням із банком перенесено на пізніший термін на прохання позичальника кредит стає пролонгованим. Кредити до запитання та онкольні видаються на невизначений термін і можуть бути погашені на вимогу кредитора.

Розподіл кредитів за валютою визначає перелік можливих валют для кредитування: кредити в національній валюті надаються у валюті країни, де знаходиться банк, в іноземній валюті – у валюті, що відрізняється від національної валюти позичальника. Вважаємо, варто зазначити, що банки видають кредити в іноземних валютах, якщо позичальники отримують доходи у цій валюті, а їх кредитоспроможність дозволяє вчасно погасити зобов'язання перед банком.

За характером відсоткової ставки розрізняють кредити з фіксованим відсотком – ставка залишається незмінною протягом усього терміну дії кредиту, та з плаваючим відсотком – ставка може змінюватися залежно від ситуації на ринку. Кредити зі змішаним відсотком – поєднують фіксовані та плаваючі ставки на різних етапах кредитного періоду.

За забезпеченням кредити поділяються на забезпечені– можуть мати різне забезпечення: заставу майна, майнових прав, цінних паперів, гарантії або іпотеку, та незабезпечені (бланкові) кредити – видаються без застави, здебільшого фінансово стабільним підприємствам на короткі терміни.

Залежно від кількості кредиторів є кредити одного банку – надаються позичальнику одним банком, та паралельні кредити – надаються кількома банками одному клієнту на однакових умовах.

За ступенем ризику бувають стандартні – мають мінімальний ризик і з підвищеним ризиком та нижче стандартного рівня ризику із різними термінами прострочення.

За формою: лізингові кредити – довгострокові кредити, які надаються у вигляді товару або майна для довгострокової оренди; іпотечні кредити – надаються під заставу нерухомості, бланкові кредити – короткострокові кредити без забезпечення, зазвичай надаються фінансово стабільним підприємствам на термін від 1 до 10 днів.

Залежно від мети використання кредити можуть бути направлені на формування обігових коштів – спрямовуються на покриття поточних потреб, і кредити на фінансування основних фондів – використовуються для інвестицій у основні засоби, такі як обладнання, нерухомість та кредити на приватизацію – виділяються на придбання державного майна.

За методами надання бувають разові кредити – надаються банком одноразово для покриття конкретних потреб клієнта. Кредити з відкритою кредитною лінією – дозволяють позичальнику отримувати кошти в межах визначеного ліміту протягом певного періоду. Гарантійні кредити – надаються з попередньо визначеною датою або за потреби, що виникає у позичальника.

Принципи кредитування є ключовими правилами, що забезпечують ефективну роботу банків та захист їхніх інтересів. Одним із головних принципів є цільовий характер кредиту: позика видається для конкретної мети, наприклад, на придбання нерухомості чи розвиток бізнесу, що дозволяє банку оцінити її економічну доцільність.

Кредити також мають бути повернуті у визначені строки. Це забезпечує сталість обороту коштів і надійність банківської системи. Ще одним важливим аспектом є платність: за користування коштами клієнт сплачує відсотки, які формують прибуток банку та покривають його витрати.

Забезпеченість кредитів є ще одним ключовим принципом. Банки використовують заставу, поруки чи страхування, щоб зменшити ризики

неповернення. Строки кредитування залежать від їхньої мети та можуть бути короткостроковими, середньостроковими чи довгостроковими.

Крім того, банк завжди контролює, як використовуються кредитні кошти, та перевіряє фінансовий стан позичальника, щоб забезпечити виконання умов договору. Важливим є також принцип ризик-орієнтованості: перед наданням кредиту банк ретельно аналізує можливі ризики, оцінюючи кредитоспроможність клієнта та економічну ситуацію.

Ці принципи сприяють надійності банківської діяльності та захищають інтереси як банків, так і їхніх клієнтів.

1.2. Основні етапи та роль кредитування у забезпеченні фінансової стабільності банку

Сьогодні аналітики фінансових ринків працюють над удосконаленням кредитних інструментів з метою підвищення їх ефективності та користі для економічної системи. Кредитні відносини, які регулюються правовими нормами, стали однією з найбільш розроблених і вивчених категорій у правовій науці, що свідчить про їхню важливість у сучасній економіці.

Нормативно-правова база здійснення банківського кредитування в Україні є комплексною системою правових актів, що регулюють порядок надання, використання та погашення кредитів. Основою є положення Цивільного кодексу України, який визначає загальні принципи укладення кредитних договорів, права та обов'язки сторін, доповненням виступає Господарський кодекс України, що регламентує особливості кредитування суб'єктів господарювання. Важливим є також Закон України "Про банки і банківську діяльність", який деталізує аспекти функціонування банків і їх кредитних операцій. Крім того, Національний банк України (НБУ) видає численні нормативно-правові акти, які конкретизують порядок оцінки кредитоспроможності, формування резервів та управління ризиками. У кризових ситуаціях банківська діяльність може регулюватися додатковими антикризовими законами та постановами.

Кредитування є ризиковою операцією, яка вимагає чітких критеріїв і параметрів для зменшення ймовірності фінансових втрат. Основна мета банку – мінімізувати ризики, пов’язані з можливим невиконанням позичальником своїх зобов’язань. Ретельний аналіз кредитоспроможності клієнта та встановлення прозорих умов кредитного договору допомагають банку уникнути дефолтів і конфліктів із клієнтами. До таких умов належать зрозумілі правила надання кредиту, чітко визначені процентні ставки та строки погашення. Це дозволяє не лише зменшити ризики, але й підвищити довіру клієнтів до банківської установи.

Ефективне управління кредитним портфелем є ключовим завданням банків, оскільки воно забезпечує баланс між доходністю кредитів і можливими втратами. Моніторинг економічної ситуації та аналіз ризиків дозволяють банкам своєчасно адаптуватися до змін. У рамках управління ризиками банки застосовують сучасні технології скорингу, страхування кредитів та залучення застави або гарантій. Також важливим є дотримання нормативних вимог Національного банку України, які встановлюють мінімальні резерви для покриття кредитних ризиків.

Кредитна політика є основою діяльності будь-якої фінансової установи, яка надає кредити. Вона визначає загальні підходи, принципи та правила, яких дотримується організація під час кредитування клієнтів. Основна мета кредитної політики полягає у досягненні балансу між прибутковістю кредитних операцій, конкурентоспроможністю умов для клієнтів та мінімізацією ризиків, пов’язаних з неповерненням коштів.

Ця політика базується на кількох важливих принципах. Насамперед, це дотримання законності в процесі кредитування. Усі операції мають відповідати чинному законодавству, що забезпечує прозорість і захищає як банк, так і клієнта. Ще один важливий принцип – обґрунтованість кредитних рішень, яка досягається завдяки ретельній оцінці кредитоспроможності клієнтів. Це включає аналіз їхніх фінансових звітів, кредитної історії та перспектив розвитку бізнесу чи особистих фінансів.

Ключовою складовою кредитної політики є управління ризиками. Банк оцінює ризики кожної кредитної операції, встановлює ліміти та створює резерви на покриття можливих збитків. Разом із цим визначаються умови кредитування, зокрема процентні ставки, графіки погашення та вимоги до забезпечення кредиту. Це дозволяє збалансувати інтереси банку та клієнта.

Окрім того, кредитна політика спрямована на контроль та моніторинг кредитного портфеля. Банки регулярно аналізують якість виданих кредитів, визначають рівень проблемних позик і розробляють стратегії для їх реструктуризації. Таким чином, кредитна політика є інструментом управління фінансовою стабільністю та ефективності банківської установи.

Етапи та механізми взаємодії усіх сторін кредитного договору під час реалізації кредитної операції показані у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Етапи та механізми взаємодії сторін кредитного договору

№	Етап	Опис
1	Заявка на отримання кредиту	Клієнт подає заявку, надаючи необхідні документи та інформацію.
2	Оцінка кредитоспроможності	Аналіз платоспроможності клієнта, перевірка кредитної історії.
3	Ризик-менеджмент і ціноутворення	Оцінка ризиків угоди та визначення умов кредиту (процентна ставка тощо).
4	Надання кредиту та супровід угоди	Оформлення угоди, перерахування коштів та юридичний супровід.
5	Погашення кредиту	Планове повернення кредиту згідно з графіком, обслуговування боргу.
6	Контроль та моніторинг кредитного портфеля	Регулярний аналіз стану кредитів для виявлення ризиків або проблем.

Розглянемо усі ці етапи детальніше

1. Заявка на отримання кредиту та оцінка кредитоспроможності. Взаємодія на ринку кредитних послуг починається з подачі заявки позичальником. Банк або інша кредитна установа розглядає цю заявку та здійснює аналіз кредитоспроможності позичальника, використовуючи різні інструменти, зокрема кредитні історії, фінансові звіти, платоспроможність, а також інші джерела інформації. На цьому етапі важливу роль відіграють кредитні бюро, які надають дані щодо попередніх зобов'язань позичальника.

2. Ризик-менеджмент і ціноутворення. Після оцінки кредитоспроможності кредитор вирішує, яку суму кредиту надавати, на який термін і під який відсоток. Вартість кредиту (процентна ставка) залежить від ризику неповернення. Для оцінки ризиків банки використовують математичні моделі та аналітичні інструменти. Чим вищий ризик, тим вищі процентні ставки або тим жорсткіші умови кредитування.

3. Надання кредиту та супровід угоди. Після ухвалення позитивного рішення щодо надання кредиту банк надає позичальнику кошти. Цей етап супроводжується укладенням договору, в якому прописуються всі умови кредитування: терміни, сума, процентні ставки, умови погашення та штрафні санкції у разі порушення зобов'язань.

4. Погашення кредиту. Після отримання кредиту позичальник повинен регулярно здійснювати платежі відповідно до графіка, прописаного у договорі. Тут важливу роль відіграють платіжні системи, які забезпечують своєчасність і безпеку проведення транзакцій між учасниками угоди.

5. Контроль та моніторинг кредитного портфеля. Банки та інші кредитори постійно здійснюють моніторинг свого кредитного портфеля, контролюючи своєчасність повернення кредитів та аналізуючи ризики. У разі погіршення фінансового стану позичальника або інших змін, які можуть вплинути на повернення кредиту, кредитор може переглядати умови договору або застосовувати додаткові заходи, такі як реструктуризація боргу або вимога дострокового погашення кредиту.

Кредитування має значний вплив на фінансову стабільність банку, оскільки є основним джерелом доходів та одним із ключових напрямів його діяльності. Разом із тим, воно супроводжується ризиками, які можуть як підсилити, так і послабити стабільність банку.

З одного боку, кредити забезпечують прибутковість банку за рахунок отримання процентного доходу. Чим більше банк видає кредитів, тим вищий його потенційний дохід, за умови, що клієнти виконують свої зобов'язання. Це також сприяє зміцненню позицій банку на ринку, розширенню клієнтської бази та підвищенню його конкурентоспроможності.

З іншого боку, кредитування є джерелом ризиків, зокрема кредитного ризику. Якщо клієнти не повертають кредити вчасно або повністю, це може призвести до значних збитків. Велика частка проблемних кредитів знижує прибутковість банку, погіршує його репутацію та може спричинити втрату ліквідності. У найгіршому випадку це ставить під загрозу можливість виконання банком своїх зобов'язань перед вкладниками та партнерами.

Для забезпечення стабільності банку важливу роль відіграє якість управління кредитним портфелем. Це включає ретельну оцінку кредитоспроможності клієнтів, диверсифікацію кредитного портфеля, створення резервів для покриття збитків та постійний моніторинг ризиків. Раціональне поєднання агресивної кредитної політики (спрямованої на розширення видачі кредитів) із обережним ризик-менеджментом допомагає банку зберігати стійкість навіть у складних економічних умовах.

Кредитування є одним із ключових елементів сучасної фінансової системи та економіки загалом. Воно не лише забезпечує прибутковість банківських установ, але й сприяє розвитку бізнесу, підтримці економічної активності та реалізації соціальних програм. Однак кредитування пов'язане зі значними ризиками, які можуть впливати на фінансову стабільність банку та довіру клієнтів.

Для успішної реалізації кредитних операцій важливо мати чітко регламентовану нормативно-правову базу, яка створює прозорі умови для всіх

учасників процесу. В Україні така база представлена низкою законів та постанов, що регулюють основи кредитування, права та обов'язки сторін, а також механізми управління ризиками.

Ефективність кредитування визначається збалансованістю між прибутковістю операцій та контролем ризиків. Це досягається через ретельну оцінку кредитоспроможності клієнтів, застосування сучасних методів скорингу, страхування кредитів та інших механізмів управління ризиками. Успішне управління кредитним портфелем дозволяє банкам адаптуватися до змін економічної ситуації та зберігати фінансову стійкість.

Таким чином, кредитна політика банків, яка базується на дотриманні законодавства, обґрунтованості рішень та чіткому управлінні ризиками, є основою для розвитку стабільної банківської системи. Ефективне впровадження цих принципів сприяє не лише фінансовій стабільності банків, але й загальному економічному зростанню країни.

1.3. Механізм взаємодії учасників ринку кредитних послуг

Ринок кредитних послуг є складною системою, яка охоплює взаємодію різних суб'єктів, кожен із яких має свої функції, ролі та інтереси. Механізм взаємодії учасників цього ринку забезпечує ефективне функціонування фінансової системи, підтримуючи рух капіталу між позичальниками і кредиторами.

Основними учасниками ринку кредитних послуг є банки, небанківські фінансові установи, позичальники (фізичні та юридичні особи), регулятори та допоміжні інституції, такі як кредитні бюро, рейтингові агентства та платіжні системи.

Банки є ключовими гравцями на ринку кредитних послуг. Вони виступають головними кредиторами, надаючи позики фізичним та юридичним особам. Банки акумулюють кошти від вкладників і перерозподіляють їх через механізм кредитування.

Кредитні операції банків включають широкий спектр послуг, починаючи від короткострокових споживчих кредитів до довгострокового фінансування бізнесу та інвестиційних проектів.

Для того, щоб банк міг ефективно працювати на ринку кредитних коштів, він має розробити кредитну стратегію.

Кредитна стратегія банку є важливим елементом його загальної діяльності та значущим інструментом управління фінансами. Вона спрямовується на досягнення таких ключових цілей, як забезпечення фінансової стійкості банку, мінімізація кредитних ризиків та формування конкурентних переваг на ринку банківських послуг. Стратегія визначає довгострокові орієнтири кредитної політики, включаючи пріоритетні напрями кредитування, управління ризиками, а також механізми залучення та обслуговування клієнтів.

Основною метою кредитної стратегії є забезпечення прибутковості кредитних операцій та підтримка ліквідності банку. Вона також відіграє важливу роль у розвитку економічної системи країни, сприяючи перерозподілу фінансових ресурсів між секторами економіки. У межах загальної банківської стратегії кредитна політика поєднує як стратегічні, так і тактичні підходи для оптимізації процесів управління кредитним портфелем та підтримки стабільності в умовах нестабільної економіки.

Кредитна стратегія, як зазначають дослідники, повинна враховувати специфіку ринку, законодавчі вимоги, а також соціально-економічні чинники. Вона формує рамки для прийняття рішень щодо умов кредитування, управління ризиками, процедури оцінки кредитоспроможності клієнтів та механізмів моніторингу виконання зобов'язань клієнтами. Успішне впровадження кредитної стратегії забезпечує банку не лише ефективне управління фінансовими ресурсами, але й підтримку довіри з боку клієнтів і регуляторів, що є критично важливим у сучасних умовах економічної нестабільності.

Ще одним учасником кредитного ринку, який створює конкуренцію банкам і має свою нішу на цьому ринку є небанківські фінансові установи. Це

кредитні спілки, лізингові компанії, страхові компанії, фінансові організації та інші суб'єкти, які також надають кредитні послуги.

Вони можуть діяти як альтернатива банкам, пропонуючи кредитування на більш гнучких або специфічних умовах. Їх діяльність часто орієнтована на певні сегменти ринку, такі як малі підприємства або особи з обмеженим доступом до банківських кредитів.

Між банками та цими установами існує конкуренція щодо охоплення кредитними послугами якомога більшої кількості потенційних позичальників, що стимулює банки до розробки нових кредитних програм та продуктів, а також використання інноваційних підходів до процесу кредитування (оформлення кредитів онлайн, під час надання інших банківських послуг, перекредитування і т.п.).

Позичальники – це фізичні та юридичні особи, які потребують кредитних ресурсів для задоволення своїх фінансових потреб. Фізичні особи найчастіше користуються споживчими кредитами, іпотекою або авто-кредитами, тоді як бізнес бере позики для фінансування операційної діяльності, розширення або інвестування у нові проекти.

Банківські продукти створюються для задоволення потреб клієнтів у фінансуванні, інвестуванні чи управлінні коштами. Важливо підкреслити, що різноманіття продуктів спрямоване не лише на залучення нових клієнтів, але й на підтримку лояльності наявних, забезпечуючи їм комплексне обслуговування.

Кредитні продукти можуть бути розділені на кілька категорій залежно від цільової аудиторії та призначення. Для фізичних осіб банки пропонують споживчі кредити, іпотечні програми, автокредити та кредитні картки. Для бізнесу розробляються спеціалізовані інструменти, такі як кредити на поповнення обігових коштів, інвестиційні позики, факторинг і лізинг.

Окрім цього, банки адаптують свої продукти до сучасних умов ринку, додаючи нові елементи, наприклад, швидкі онлайн-кредити, гнучкі умови погашення та індивідуальні графіки платежів. Важливим фактором є інтеграція

цифрових сервісів для автоматизації процесів обслуговування, що значно підвищує зручність користування послугами.

Завдяки диверсифікації продуктових лінійок банки можуть не лише задовольняти широкий спектр клієнтських потреб, але й покращувати фінансову стабільність, мінімізуючи ризики, пов'язані із залежністю від окремих сегментів ринку. Різноманіття продуктів також дозволяє ефективніше конкурувати в умовах сучасного банківського середовища, стимулюючи розвиток нових рішень для клієнтів.

Основою прийняття рішень про ухвалення кредиту є кредитна історія позичальника. Тому роль організацій, що збирають та аналізують інформацію про позичальників, надаючи її кредиторам є дуже важливою. Кредитні бюро створюють кредитні історії, на підставі яких банки та інші установи можуть оцінити ризик неповернення кредиту. Рейтингові агентства, в свою чергу, присвоюють рейтинги фінансовим установам, компаніям або навіть країнам, що допомагає інвесторам та кредиторам приймати рішення про кредитування чи інвестування.

Кредитна історія – це детальне досьє, яке відображає фінансову поведінку позичальника протягом усього періоду його кредитної активності. Вона включає інформацію про всі оформлені кредити, починаючи від дати видачі, сум і типів (споживчі, іпотечні, автокредити тощо), до графіків погашення та фактичної дати закриття боргів. Особливу увагу приділяють історії платежів: наскільки вчасно й у якому обсязі виконувались фінансові зобов'язання. Навіть незначні прострочення можуть бути зафіксовані, що впливатиме на оцінку позичальника.

Окрім цього, у кредитній історії міститься інформація про реструктуризацію боргів, судові спори, пов'язані із заборгованістю, або випадки списання боргів унаслідок банкрутства. Також враховується частота звернень за кредитами, адже часті запити можуть сигналізувати про фінансові труднощі. У деяких випадках кредитні бюро збирають додаткову інформацію, наприклад, про наявність чинних договорів поручительства чи інші зобов'язання.

Ця інформація аналізується кредитними бюро, які формують кредитний рейтинг – числовий показник, що узагальнює фінансову надійність позичальника. Високий рейтинг свідчить про відповідальність і дисциплінованість клієнта, тоді як низький рейтинг може стати перешкодою для отримання нових позик. Завдяки цьому кредитори мають змогу швидко оцінити ризики, приймаючи рішення про надання кредиту. Така система підвищує довіру між сторонами, мінімізує ризики для фінансових установ і сприяє більш ефективному управлінню кредитними ресурсами.

Оскільки відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банківська діяльність передбачає оперування залученим капіталом від вкладників банку, що вимагає жорсткого регулювання та чіткого нормативно-правового окреслення процесу кредитного процесу банку.

Роль регуляторів, якими є центральні банки, урядові органи та інші інституції, які здійснюють контроль за діяльністю фінансових установ на ринку кредитних послуг полягає в забезпеченні стабільності фінансової системи, захисті прав споживачів, а також попередженні виникнення системних криз. Інструментами такого регулювання є розробка постанов правління, методичних рекомендацій та вказівок центрального банку – Національного банку України щодо формування кредитних портфелів, класифікації позичальників, оцінки кредитоспроможності клієнтів та рівня кредитних ризиків.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» та нормативних актах Національного банку України (НБУ) визначено систему економічних нормативів, які забезпечують стабільність банківської системи та контроль за ризиками банківської діяльності. У загальному вигляді ці нормативи охоплюють такі аспекти: оцінку розміру регулятивного капіталу – розрахункової суми капіталу, що використовується для оцінки дотримання банком вимог НБУ та розрахунку інших економічних нормативів, достатності та адекватності банківського капіталу, покриття ліквідністю та чистого стабільного фінансування, кредитні ризики у розрахунку на одного контрагента та великі кредитні ризики, а також дотримання вимог до інвестування.

Банки зобов'язані формувати резерви під кредитні ризики залежно від якості активів. Резерви забезпечують покриття можливих збитків у випадку неповернення кредитів. Для активів із найвищим ризиком обсяг резервів може становити до 100% їхньої вартості. Також обмежується загальна сума інвестицій банку в статутні капітали інших юридичних осіб, яка не повинна перевищувати 15% регулятивного капіталу для однієї компанії та 60% — для всіх разом.

Ці нормативи покликані забезпечити фінансову стійкість банків, ефективно управляти ризиками, а також захистити інтереси вкладників та інших кредиторів. Національний банк України здійснює постійний моніторинг їх дотримання, і у випадку порушень може вживати регуляторних заходів.

Інфраструктурою, яка дозволяє здійснити швидке та безпечно переміщення грошових коштів між кредиторами та позичальниками є платіжні системи. Вони виступають як посередники у процесі здійснення платежів, а також забезпечують безпеку транзакцій і зниження витрат на їх здійснення.

Усі ці суб'єкти та об'єкти кредитних відносин формують єдиний механізм взаємодії на кредитному ринку, що має на меті забезпечити належну якість кредиторської заборгованості, прибутковість кредитних операцій для кожного окремого банку і банківської системи загалом, що напряму впливають на розвиток економіки держави.

Отже, ринок кредитних послуг є складною та багатогранною системою, в якій взаємодіють різні суб'єкти, кожен із яких виконує свою унікальну роль. Банки залишаються ключовими гравцями, забезпечуючи основний обсяг кредитування та стимулюючи економічну активність через перерозподіл фінансових ресурсів. Їх діяльність ґрунтується на кредитній стратегії, яка спрямована на управління ризиками, підтримання ліквідності та забезпечення прибутковості.

Небанківські фінансові установи доповнюють ринок, забезпечуючи доступ до кредитних послуг для специфічних категорій клієнтів, що створює конкуренцію та стимулює інновації в банківській сфері. Позичальники, як

фізичні, так і юридичні особи, є кінцевими споживачами кредитних ресурсів, а різноманітність кредитних продуктів дозволяє задовольнити їхні фінансові потреби.

Ключовим елементом ринку є система регулювання, зокрема, вимоги до капіталу, ліквідності та управління ризиками, які забезпечують стабільність фінансової системи та мінімізують ризики системних криз. Важливу роль відіграють кредитні бюро, рейтингові агентства та платіжні системи, які створюють інфраструктуру для ефективного функціонування кредитного ринку.

Цілісність механізму кредитування полягає у забезпеченні балансу між інтересами позичальників і кредиторів, стабільністю банківської системи та підтримкою економічного розвитку. Ефективна робота кожного учасника ринку сприяє зміцненню довіри між сторонами та створює умови для сталого економічного зростання.

Висновок до 1 розділу

Економічна основа кредиту полягає у мобілізації та накопиченні коштів, які тимчасово не використовуються, і формуванні на їх базі позичкового капіталу. У процесі кредитування беруть участь дві сторони – кредитор і позичальник, відомі як суб'єкти кредитної угоди, а об'єктами кредитування є ті грошові або матеріальні ресурси, витрати або проекти, для реалізації яких і укладається кредитна угода.

Кредитні відносини не змінюють власника переданих у борг цінностей, кредитор залишається власником переданої в позику власності, а позичальник отримує її лише у тимчасове користування з подальшим поверненням. Сторони, що вступають у кредитні відносини, повинні мати економічну самостійність, майнову відповідальність, а також взаємний інтерес до співпраці.

Кредит виконує низку ключових функцій, серед яких можна виокремити: перерозподільну, функцію забезпечення обороту платіжними засобами, контрольну та стимулюючу.

Саме ці функції дозволяють зрозуміти економічну сутність та значення для кожного із учасників кредитної угоди. Основна частина кредитів надається банками. Кредит являє собою фінансові відносини між банком і позичальником, що виникають у процесі надання банком коштів у тимчасове користування з умовами повернення і платності. Банківські установи надають кредити підприємствам усіх форм власності згідно з умовами, зафіксованими у кредитному договорі. Через механізм банківського кредиту відбувається організація й обслуговування руху капіталу, залучення й перерозподіл коштів у галузі, що мають потребу у додатковому капіталі.

Банки видають кредити підприємствам відповідно до принципів: цілеспрямованості, терміновості, забезпеченості, платності та диференційованості та дотримуються норм законодавства.

Законодавча та нормативна база банківського кредитування в Україні сформована таким чином, щоб мінімізувати ризики та сприяти прозорості фінансових операцій. У той же час, значна роль у зниженні кредитних ризиків належить інструментам управління ризиками, таким як страхування кредитів, застосування застав і гарантій, а також аналітичні методи оцінки фінансового стану позичальників.

Одним із ключових аспектів кредитної діяльності банку є правильно сформована кредитна політика, яка має за мету не лише досягнення високої прибутковості для банку, але й збереження його фінансової стійкості через забезпечення мінімального рівня ризиків. Вона включає такі етапи, як оцінка кредитоспроможності, встановлення умов кредитування, моніторинг виконання зобов'язань, а також управління проблемними кредитами. Прозорість кредитних умов і дотримання законодавчих норм створюють довіру між банками і позичальниками, що має позитивний вплив на стабільність фінансової системи в цілому.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

2.1. Практика формування фінансових ресурсів для здійснення активних операцій

Формування фінансових ресурсів є ключовим процесом, що забезпечує стабільність і ефективність діяльності будь-якої фінансової установи. Ці ресурси слугують основою для здійснення активних операцій, таких як кредитування, інвестування, торгівля цінними паперами тощо. Фінансові ресурси формуються за рахунок власного капіталу, залучених коштів клієнтів, міжбанківських кредитів та інших джерел фінансування. Від ефективності управління цими ресурсами залежить здатність банку до отримання прибутку, виконання зобов'язань перед клієнтами та підтримання ліквідності.

Активні операції банку, як правило, включають кредитування клієнтів, придбання цінних паперів, операції з іноземною валютою та інші види розміщення фінансових ресурсів з метою отримання доходу. Вони є основою прибутковості фінансової установи, оскільки забезпечують генерацію відсоткових і торгових доходів. Однак такі операції супроводжуються певними ризиками, зокрема кредитним ризиком, ринковим ризиком та ризиком ліквідності. Тому важливо забезпечити оптимальну структуру фінансових ресурсів, яка дозволить зберігати баланс між прибутковістю, ризиками та фінансовою стійкістю.

Ключову роль у формуванні фінансових ресурсів відіграють залучені кошти, насамперед депозити клієнтів. Вони забезпечують основу для здійснення кредитної діяльності та інших активних операцій. Водночас власний капітал банку виконує функцію захисного буфера, що покриває можливі збитки та забезпечує довіру з боку клієнтів і регуляторів. Структура фінансових

ресурсів визначається стратегією банку, ринковими умовами та регулятивними вимогами, такими як адекватність капіталу, ліквідність і обмеження ризиків.

Проведемо аналіз практики формування фінансових ресурсів на основі фінансової звітності банку Львів. Вважаємо, особливу увагу варто приділити динаміці залучених коштів, структурі активів і капіталу, а також їх впливу на здатність банку здійснювати активні операції.

Розглянемо зміну вартості активів банку за 2021 – 2023 рр. (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Вартість активів Банку Львів у 2021 – 2023 рр., тис. грн

Активи	2021	2022	2023	Відхилення	
				тис. грн.	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	325 395	1 095 823	1 386 763	1 061 368	326,18
Кредити та аванси банкам	269 543	540 426	555 590	286 047	52,93
Кредити та аванси клієнтам	4 580 241	4 592 098	6 794 995	2 214 754	48,23
Інвестиції в цінні папери	1 054 634	851 462	1 488 648	434 014	50,97
Поточні податкові активи	1 489	-	-		
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	47 074	59 650	60 423	13 349	22,38
Основні засоби	234 686	257 580	272 990	38 304	14,87
Інші фінансові активи	15 693	18 502	40 551	24 858	134,35
Інші нефінансові активи	27 810	25 078	39 118	11 308	45,09
Загальна сума активів	6 556 565	7 440 619	10 639 078	4 082 513	54,87

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку Львів

Загальна сума активів банку значно зросла за три роки, збільшившись із 6 556 565 тис. грн у 2021 році до 10 639 078 тис. грн у 2023 році. Загальне зростання склало 4 082 513 тис. грн або 54,87%. Це свідчить про динамічний розвиток банку та ефективне управління ресурсами.

У 2021 році обсяг грошових коштів та їх еквівалентів становив 325 395 тис. грн, у 2022 році він зріс до 1 095 823 тис. грн, а в 2023 році — до 1 386 763 тис. грн. Зростання за три роки склало 1 061 368 тис. грн, що відповідає приросту на 326,18%. Це може свідчити про покращення ліквідності банку.

Цей показник зріс із 269 543 тис. грн у 2021 році до 555 590 тис. грн у 2023 році. Зростання склало 286 047 тис. грн (+52,93%). Така динаміка вказує на розширення кредитних операцій з банками.

Обсяг кредитів та авансів клієнтам зріс із 4 580 241 тис. грн у 2021 році до 6 794 995 тис. грн у 2023 році, що становить приріст у 2 214 754 тис. грн (+48,23%). Це свідчить про активне кредитування клієнтів та збільшення клієнтської бази банку.

У 2021 році обсяг інвестицій становив 1 054 634 тис. грн, у 2022 році він знизився до 851 462 тис. грн, але в 2023 році відновився і досяг 1 488 648 тис. грн. Зростання за три роки склало 434 014 тис. грн (+50,97%). Така динаміка може свідчити про зміну стратегії управління інвестиціями.

Показник зріс із 47 074 тис. грн у 2021 році до 60 423 тис. грн у 2023 році. Загальне зростання склало 13 349 тис. грн (+22,38%), що свідчить про інвестиції в нематеріальні ресурси, такі як програмне забезпечення або патенти.

Основні засоби зросли з 234 686 тис. грн у 2021 році до 272 990 тис. грн у 2023 році. Приріст становив 38 304 тис. грн (+14,87%), що може свідчити про оновлення матеріально-технічної бази.

Цей показник зріс дуже суттєво — з 15 693 тис. грн у 2021 році до 40 551 тис. грн у 2023 році. Приріст склав 24 858 тис. грн (+134,35%). Значне збільшення може вказувати на диверсифікацію фінансових вкладень банку.

Показник зріс із 27 810 тис. грн у 2021 році до 39 118 тис. грн у 2023 році. Загальне зростання склало 11 308 тис. грн (+45,09%), що вказує на розширення активів, які не пов'язані безпосередньо з фінансовою діяльністю.

Аналіз капіталу банку поданий у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Вартість капіталу Банку Львів у 2021 – 2023 рр., тис. грн

	2021	2022	2023	Відхилення за період	
				тис. грн.	%
Зобов'язання					
Кошти банків	352 041	342 403	355 045	3 004	0,85
Кошти клієнтів	3 513 750	4 393 785	6 774 528	3 260 778	92,80
Інші залучені кошти	1 645 088	1 522 130	2 006 732	361 644	21,98
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	153	706	92 079	91 926	60082,35
Інші фінансові зобов'язання	229 665	136 263	16 298	-213 367	-92,90
Інші нефінансові зобов'язання	41 532	55 530	591	-40 941	-98,58
Поточні податкові зобов'язання	-	8 630	232 325	#ЗНАЧ!	#ЗНАЧ!
Відстрочені податкові зобов'язання	494	12 955	73 570	73 076	14792,71
Субординовані борги	147 712	191 985	212 645	64 933	43,96
Загальна сума зобов'язань	5 930 435	6 664 387	9 763 813	3 833 378	64,64
Власний капітал					
Статутний капітал	713 370	713 370	713 370	0	0,00
Нерозподілений прибуток	-190 980	-67 329	1 661	192 641	-100,87
Емісійний дохід	1 661	1 661	22 184	20 523	1235,58
Результат від операцій з акціонером	22 184	22 184	17 413	-4 771	-21,51
Резерви	7 495	11 053	84 677	77 182	1029,78
Інші резерви	72 400	95 293	35 960	-36 440	-50,33
Загальна сума власного капіталу	626 130	776 232	875 265	249 135	39,79
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань	7 440 619	6 556 565	10 639 078	3 198 459	42,99

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку Львів

Капітал банку зміцнюється, що демонструє зростання фінансової стійкості. Власний капітал у 2023 році становив 875 265 тис. грн, що на 13% більше порівняно з 2022 роком. Особливу увагу заслуговує динаміка нерозподіленого прибутку: банк вийшов зі збитковості у 2022 році (-67 329 тис. грн) та досяг позитивного результату у розмірі 35 960 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про ефективність операційної діяльності та покращення загальної прибутковості. Резерви банку також зросли на 58%, що підсилює фінансову стабільність.

Зобов'язання банку значно зросли, головним чином за рахунок збільшення залучених коштів клієнтів. У 2023 році ці кошти склали 6 774 528 тис. грн, що на 54% більше порівняно з попереднім роком. Така динаміка демонструє високу довіру клієнтів до банку. Крім того, збільшилися залучені кошти інших банків (+32%) та резерви за зобов'язаннями (+71%). Проте така висока залежність від зовнішніх зобов'язань створює певні ризики, особливо в умовах нестабільного ринку.

У цілому, банк демонструє позитивну динаміку розвитку завдяки зростанню активів, прибутковості та довіри клієнтів. Проте важливо продовжувати роботу над підвищенням ліквідності та зменшенням залежності від зовнішніх джерел фінансування, щоб забезпечити стабільність у довгостроковій перспективі.

Дохідність активів показує ефективність використання активів для отримання прибутку. У 2023 році банк досяг позитивного нерозподіленого прибутку в 35 960 тис. грн, що є значним покращенням у порівнянні з попереднім роком. При цьому загальні активи становили 10 639 078 тис. грн. Проведемо розрахунок дохідності активів банку за формулою:

$$\text{Дохідність активів} = \text{Нерозподілений прибуток} / \text{Середній обсяг активів} \\ * 100\% \quad (2.1.)$$

$$\text{Середній обсяг активів} = (10\,639\,078 + 7\,440\,619) / 2 = 9\,039\,849 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Дохідність активів} = 35\,960 / 9\,039\,849 * 100\% \approx 0,40\%$$

Такий рівень дохідності вказує на ефективність використання активів, хоча є потенціал для зростання порівняно із середніми значеннями банківського сектору. Дохідність власного капіталу демонструє ефективність використання власного капіталу для генерування прибутку:

$$\text{Дохідність власного капіталу} = \text{Нерозподілений прибуток} / \text{Середній обсяг власного капіталу} * 100\% \quad (2.2)$$

$$\text{Середній обсяг власного капіталу} = (875\,265 + 776\,232) / 2 = 825\,749 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Дохідність власного капіталу} = 35\,960 / 825\,749 * 100\% \approx 4.35\%$$

Показник дохідності власного капіталу свідчить про зростання ефективності капіталу, але він залишається нижчим, ніж у провідних банків. Це створює можливість для подальшого покращення фінансових результатів.

Аналізуючи приріст грошових коштів та еквівалентів (+27%), можна зробити висновок, що банк має достатній рівень ліквідності для виконання короткострокових зобов'язань. Зростання коштів клієнтів на 54% також позитивно впливає на загальну ліквідність. Розрахуємо коефіцієнт поточної ліквідності:

$$\text{Коефіцієнт ліквідності} = \text{Грошові кошти та їх еквіваленти} / \text{Короткострокові зобов'язання} \quad (2.3)$$

$$\text{Грошові кошти та їх еквіваленти} = 1\,386\,763 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Короткострокові зобов'язання (кошти клієнтів і банків)} = 6\,774\,528 + 355\,045 = 7\,129\,573 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Коефіцієнт ліквідності} = 1\,386\,763 / 7\,129\,573 \approx 0.19$$

Коефіцієнт нижчий за оптимальне значення (0.3–0.5), що може вказувати на необхідність зміцнення ліквідної бази.

Як бачимо за аналізований період спостерігається зростання кредитів, наданих клієнтам та банкам, що дає підстави стверджувати про активне зростання кредитного портфеля банку (відповідно 52,93 та 48,23%), а це у свою чергу створює ризик збільшення частки непрацюючих кредитів.

Банк демонструє позитивну динаміку зростання завдяки розширенню кредитного портфеля, зміцненню капіталу та підвищенню прибутковості. Проте є потреба у вдосконаленні управління ліквідністю, зменшенні ризиків та оптимізації структури фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку у майбутньому.

2.2. Аналіз кредитної політики Банк «Львів» у 2020 – 2023 рр.

Надання кредитів у Банку Львів – це процес, що включає кілька етапів, кожен із яких спрямований на задоволення потреб клієнта, забезпечення безпеки кредитних операцій і дотримання внутрішніх регламентів банку. Процедура надання кредиту починається з подання клієнтом заявки. Для фізичних осіб, це включає надання пакета документів, таких як паспорт, ідентифікаційний код і довідка про доходи. Якщо клієнт планує отримати цільовий кредит (наприклад, на купівлю житла чи автомобіля), він також повинен надати документи, що підтверджують цільове використання коштів.

Для бізнесу пакет документів є більш розширеним і включає фінансову звітність, бізнес-план, дані про кредитну історію компанії, а також інформацію про заставне майно, якщо це передбачено умовами кредиту.

Наступним етапом є аналіз кредитоспроможності клієнта. На цьому етапі банк ретельно перевіряє фінансовий стан клієнта, аналізує його доходи, витрати, поточні боргові зобов'язання і кредитну історію. Для бізнесу аналіз включає оцінку прибутковості компанії, її ліквідності, платоспроможності та стабільності грошових потоків. Банк також використовує внутрішні моделі

оцінки ризиків, щоб визначити ймовірність виконання клієнтом своїх зобов'язань.

Після аналізу кредитоспроможності заявка передається на розгляд кредитного комітету банку. На цьому етапі ухвалюється рішення щодо надання кредиту, його суми, строку, відсоткової ставки та інших умов. У разі позитивного рішення сторони переходять до укладання кредитного договору. Кредитний договір містить усі деталі угоди: графік погашення, розмір платежів, штрафні санкції у разі невиконання умов тощо. Якщо кредит передбачає забезпечення (заставу чи поруку), на цьому етапі оформлюється відповідна документація.

Після виконання всіх формальностей банк видає кредит клієнту. Це може бути одноразова виплата (наприклад, споживчий кредит або іпотека) або поступове надання коштів у межах кредитної лінії. Далі банк здійснює моніторинг використання кредитних коштів і контролює дотримання графіка платежів. Якщо клієнт порушує умови договору, банк може вдатися до заходів стягнення заборгованості або активізації заставного майна.

У рамках своїх послуг Банк «Львів» пропонує різноманітні кредитні продукти, орієнтовані на різні категорії клієнтів. Для фізичних осіб це споживчі кредити, кредити на купівлю нерухомості (іпотека), автокредити, а також кредитні картки із встановленим лімітом. Особливою популярністю користуються споживчі кредити, які надаються на невеликі суми для фінансування поточних потреб клієнтів, таких як ремонт, навчання або медичні витрати.

Для бізнесу банк пропонує широкий спектр рішень. Кредити для малого та середнього бізнесу (МСБ) включають програми на поповнення обігових коштів, інвестиційні кредити для придбання обладнання, кредитування аграрного сектора, а також програми з державним фінансуванням, такі як «Доступні кредити 5-7-9%». Крім того, банк надає кредитні лінії для фінансування бізнес-операцій та овердрафти для покриття тимчасових касових

розривів. Особливістю кредитних продуктів для бізнесу є гнучкі умови, що враховують потреби та фінансові можливості кожного клієнта.

Окремою категорією є казначейські кредити, які надаються великим корпоративним клієнтам для підтримки ліквідності або реалізації масштабних інвестиційних проектів. У таких випадках банк пропонує індивідуальний підхід до визначення умов кредитування.

Банк «Львів» також активно працює над розширенням своєї лінійки кредитних продуктів, використовуючи сучасні технології, щоб зробити процес оформлення кредиту зручним і швидким для клієнтів. Наприклад, багато послуг можна замовити онлайн, а розгляд заявки часто займає мінімальний час завдяки автоматизованим системам оцінки ризиків.

Таким чином, Банк «Львів» забезпечує комплексний підхід до кредитування, пропонуючи широкий вибір продуктів і послуг для різних категорій клієнтів. Гнучкість умов і прозорість у взаємодії з клієнтами допомагають банку підтримувати свою репутацію надійного фінансового партнера.

В Банку «Львів» представлені такі умови кредитування для фізичних осіб (Табл. 2.3):

Таблиця 2.3.

**Умови кредитування за кредитами фізичним особам – клієнтам
Банку «Львів»**

Кредитний продукт	Умови кредитування
Готівковий кредит	Сума: до 500 000 грн Термін: до 60 місяців Особливості: без застави
Кредит під депозит	Сума: до 90% суми вкладу Особливості: ставка нижча за стандартну
Автокредит	Термін: до 7 років Особливості: ставка залежить від типу автомобіля
Енергозберігаючий	Особливості: можливість компенсації до 35% суми

кредит	кредиту державою
Кредит під заставу нерухомості	Особливості: великі суми, гнучкі умови

Примітка. Складено на основі даних сайту Банку «Львів»

Отже, як бачимо для фізичних осіб у банку доступні наступні кредитні продукти; кредити готівкою, кредити під депозит, автокредит. Терміни надання до 7 років в залежності від цілей кредитування., сума так само в залежності від програми кредитування може бути різною. За кредитами на авто існує можливість компенсації до 35% суми кредиту за рахунок держави. Розмір ставки по кредиту до 70% річних (реальна ставка до 128,99%).

Для клієнтів є вигідною програма, що дозволяє одержати кредит під заставу депозиту за ставкою відсотка, нижчою ніж стандартна. (21% річних). Терміни кредитування залежать від строку депозиту та мають бути на один день менше.

Для бізнесу умови кардинально інші (таблиця 2.4.)

Таблиця 2.4.

**Умови кредитування за кредитами юридичним особам – клієнтам
Банку «Львів»**

Кредитний продукт	Умови кредитування
Кредит для бізнесу	Сума до 5 000 000 грн Особливості без застави, на будь-які цілі Термін прийняття рішення 1-2 дні Ставка до 2,17% в місяць у гривні Термін кредиту до 60 місяців
Кредит для агробізнесу	Сума до 5 000 000 грн Особливості без застави, на обігові кошти та інвестиційні цілі Термін прийняття рішення 1-2 дні

		Ставка до 2,17% в місяць у гривні Термін кредиту до 60 місяців
Кредит для експортерів імпортерів	для та	Сума до 450 000 євро Особливості без застави, відтермінування сплати основної суми через 15 місяців Призначення поповнення обігових коштів
Кредит спорудження сонячної електростанції	на	Особливості поєднання з державною програмою "5-7-9", без початкового внеску, без комісій Термін прийняття рішення 1-2 дні
Кредит купівлю нерухомості	на комерційної	Особливості без застави, можливе покриття гарантією, без авансу Додатково можливість вибору валюти
Кредит купівлю (Тімак Агро Україна)	на добрив	Ставка від 0,01% річних у гривні Особливості без застави, швидке рішення, знижки на добрива
Кредит купівлю (Makosh)	на добрив	Ставка від 0,01% річних у гривні Особливості без комісії за видачу та дострокове погашення, преміум якість добрив
Кредит засоби рослин (ADAMA)	на захисту	Ставка від 0,01% річних у гривні Особливості без комісій, швидке рішення, краща ціна на засоби захисту рослин
Енергоефективні кредити	для	Особливості без авансу, швидке рішення, можливе покриття гарантією

бізнесу	
Державна програма "Доступні кредити 5-7-9%"	Сума до 150 млн. грн. Термін до 10 років Призначення придбання основних засобів, транспортних засобів, нерухомості, будівництво
Енергонезалежний кредит	Сума до 500 000 євро Особливості покриття гарантією DFC, поєднання з програмою "5-7-9" Призначення інвестиції в енергоефективність та відновлювану енергетику

Як бачимо, для бізнесу програми кредитування дещо відмінні від програм для фізичних осіб. До їх переліку входять кредит для бізнесу Кредит для агробізнесу, кредит для експортерів та імпортерів, кредит на спорудження сонячної електростанції, кредит на купівлю комерційної нерухомості, кредит на купівлю добрив (Тімак Агро Україна), кредит на купівлю добрив (Makosh), кредит на засоби захисту рослин (ADAMA), енергоефективні кредити для бізнесу, державна програма "Доступні кредити 5-7-9%", енергонезалежний кредит.

Умови кредитування формуються в залежності від цільового призначення кредитних коштів, того, чи є застава або гарантія, а також суми кредиту. Ставки відсотку по програм кредитування для бізнесу складають до 26% річних у грн, до 12% в доларах США та євро. Разова комісія за видачу до 3,9% в грн, до 2% в доларах США та євро

Окрім представлених кредитних програм, банк «Львів» активно підтримує як малий і середній бізнес, так і приватних клієнтів. Завдяки поєднанню державних ініціатив, партнерських програм та індивідуального підходу до кожного клієнта, банк пропонує гнучкі фінансові рішення.

Також варто відзначити, що банк забезпечує прозорість умов кредитування та максимально швидке ухвалення рішень, що робить його надійним фінансовим партнером. Для бізнесу це не лише можливість отримати фінансування, а й доступ до комплексних рішень для розвитку та модернізації.

Окрема увага приділяється програмам енергоефективності, які не лише сприяють зменшенню витрат, а й відповідають сучасним екологічним тенденціям. Співпраця з міжнародними організаціями та державною підтримкою дає змогу клієнтам вигідно інвестувати у відновлювану енергетику, модернізувати обладнання чи знижувати енергозалежність.

Кредитні програми Банку «Львів» – це рішення, які допомагають не лише закрити фінансові потреби, але й побудувати стратегію сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Вище йшла мова про те, що банк активно нарощує обсяги кредитного портфеля. Це у свою чергу передбачає зростання суми резервів під зменшення корисності цього виду фінансових активів. Проведемо аналіз динаміки формування резервів за кредитами, наданими банком. Дані для такого аналізу занесемо в таблицю 2.5.

Таблиця 2.5.

Резерви на покриття збитків від зменшення корисності фінансових активів у 2022 – 2023 рр., тис. грн.

Назва статті	2021	2022	2023	Абсол. приріст, тис. грн.	Темп прир., %
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами та авансами клієнтам	-31 922	-100 662	-18 943	12 979	59,34
Погашення кредитів клієнтами, які були раніше списані як безнадійні	4 956	5 356	11 174	6 218	225,46
Резерв під зменшення корисності кредитів та інших залишків банків	113	-1 596	-1 042	-1 155	-922,12

Резерв під зменшення корисності грошових коштів та їх еквівалентів	612	-3	-3	-615	-0,49
Резерв під зменшення корисності інвестицій	-1 783	2 733	-26 601	-24 818	1491,92
Резерв під зменшення корисності інших фінансових активів	-678	3 142	807	1 485	-119,03

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

Отже, як бачимо сума резерву під очікувані кредитні збитки за кредитами та авансами клієнтам протягом аналізованого періоду зменшилася на 59,34%: від 31922 тис. грн. у 2021, 100662 тис. грн, у 2022 до 18943 тис. грн у 2023 році. Вважаємо, це зумовлено тим, що частка прострочених кредитів дещо зменшилася, тому відсоток резервування коштів банком є меншим.

Нашу тезу підтверджують обсяги погашення кредитів клієнтами, які були списані банком раніше, як безнадійні. Якщо у 2021 році їх сума складала 4956 тис. грн., то у 2023 році – 11174 тис. грн., що на 6218 тис. грн. та відповідно на 225,46% більше. Це позитивна тенденція, яка свідчить про ефективну роботу банківського персоналу із кредитними активами.

Резерв під зменшення корисності кредитів та інших залишків банків був сформований у сумі -1 596 тис. грн у 2022 році та скоротився до -1 042 тис. грн у 2023 році, що означає абсолютний приріст у -1 155 тис. грн за аналізований період. Темп приросту становив -922,12%, що свідчить про зниження необхідності резервування в цій категорії, ймовірно, через покращення платоспроможності партнерських банків або зменшення обсягів таких активів.

Резерв під зменшення корисності грошових коштів та їх еквівалентів у 2021 році складав 612 тис. грн, але в 2022 і 2023 роках становив лише -3 тис. грн. Абсолютний приріст склав -615 тис. грн, що відповідає темпу приросту -

0,49%. Така тенденція вказує на покращення якості грошових коштів та еквівалентів, які перебувають у розпорядженні банку.

Резерв під зменшення корисності інвестицій демонструє найбільшу динаміку змін. У 2021 році він складав -1 783 тис. грн, зріс до 2 733 тис. грн у 2022 році, а потім значно знизився до -26 601 тис. грн у 2023 році. Абсолютний приріст становив -24 818 тис. грн, а темп приросту — вражаючі 1 491,92%. Це свідчить про суттєві втрати корисності інвестицій, можливо, через ринкові фактори або знецінення певних активів.

Резерв під зменшення корисності інших фінансових активів збільшився з -678 тис. грн у 2021 році до 807 тис. грн у 2023 році, при цьому у 2022 році він складав 3 142 тис. грн. Абсолютний приріст склав 1 485 тис. грн, а темп приросту — -119,03%. Це може свідчити про покращення якості цих активів, хоча у 2022 році спостерігалось тимчасове збільшення резервів.

Зменшення резерву під очікувані кредитні збитки свідчить про покращення якості кредитного портфеля банку. Це підтверджується також збільшенням погашення безнадійних кредитів, що є позитивною тенденцією.

Проблеми з інвестиціями викликають занепокоєння. Зростання резерву до -26 601 тис. грн у 2023 році вказує на необхідність перегляду інвестиційної політики та більш консервативного підходу до вибору активів.

Покращення у категоріях грошових коштів та інших фінансових активів демонструє, що банк ефективно управляє своїми операційними та ліквідними ресурсами.

Рекомендується звернути особливу увагу на управління інвестиційними активами та посилити моніторинг ринкових ризиків, які впливають на корисність цих фінансових інструментів. Крім того, варто продовжити роботу з реструктуризацією безнадійних кредитів, оскільки позитивна динаміка у цій сфері сприяє зниженню загальних резервів та підвищенню прибутковості банку.

2.3 Вплив операцій з кредитування на результати діяльності банку

Операції з кредитування є основою діяльності будь-якого комерційного банку, оскільки саме вони забезпечують стабільний потік процентних доходів, який є базою для формування прибутку. Результати кредитної діяльності напряду впливають на фінансову стабільність банку, його конкурентоспроможність на ринку фінансових послуг і здатність задовольняти потреби клієнтів. У сучасних умовах економічної нестабільності кредитування також стає інструментом підтримки економіки, але водночас несе значні ризики, пов'язані з платоспроможністю позичальників і можливими коливаннями ринкових ставок.

Одним із ключових аспектів, які необхідно враховувати при аналізі впливу кредитування на діяльність банку, є баланс між зростанням процентних доходів та збільшенням процентних витрат. Високі процентні доходи свідчать про активне використання банком ресурсів для надання позик, але водночас зростання процентних витрат може бути наслідком залучення дорогих ресурсів для підтримання кредитного портфеля. Це особливо актуально в умовах підвищення ринкових процентних ставок чи зростання конкуренції за депозити.

Крім того, кредитна діяльність банку впливає на його операційні результати через комісійні доходи. Наприклад, видача кредитів супроводжується стягненням комісій за обслуговування, що сприяє збільшенню доходів. Однак у разі зниження попиту на кредитні продукти або скорочення транзакційної активності клієнтів, комісійні доходи можуть зменшуватися, що потребує додаткової уваги до структури доходів банку.

Не менш важливим є питання управління ризиками, пов'язаними з кредитними операціями. Прострочення платежів, реструктуризація боргів або навіть зростання обсягу непрацюючих кредитів (NPL) можуть суттєво знизити прибутковість банку та вплинути на його фінансову стабільність. Ефективна оцінка кредитного ризику, застосування резервів для покриття можливих збитків та належний контроль за якістю кредитного портфеля є обов'язковими умовами для успішного ведення кредитної діяльності.

Розглянемо основні фінансові показники, які характеризують ефективність кредитних операцій банку, а також динаміку змін у процентних та комісійних доходах і витратах. Буде оцінено, наскільки успішно банк управляє своїм кредитним портфелем, як зміни у фінансовому середовищі вплинули на результати його діяльності та які перспективи подальшого розвитку цього напрямку.

Таблиця 2.6

Дані про доходи, витрати та прибутки від діяльності АТ АКБ «Львів» за 2020-2023 рр., станом на кінець періоду, тис. грн.

Показники	2021	2022	2023	Абсол. приріст, тис. грн	Темп прир., %
Процентні доходи	596 008	864 867	1258810	662 802	111,21
Процентні витрати	-273379	-385619	-685 807	-412 428	150,86
Чистий процентний дохід/(витрати)	322 629	479 248	573 003	250 374	77,60
Комісійні доходи	104 617	122 997	207 970	103 353	98,79
Комісійні витрати	-19674	-28738	-49 542	-29 868	151,81
Інші доходи	5 093	4 950	11 019	5 926	116,36
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	12 972	42 607	38 294	25 322	195,21
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти	59	5 040	27	-32	-54,24
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів	-28702	-91030	-34 608	-5 906	20,58
Інші прибутки (збитки)	-4375	-872	-2091	2 284	-52,21
Витрати на виплати працівникам	-161287	-195849	-284 262	-122 975	76,25
Амортизаційні витрати	-32388	-40319	-42 478	-10 090	31,15

Інші адміністративні та операційні витрати	-110541	-133229	-178 391	-67 850	61,38
Прибуток до оподаткування	88 403	164 805	238 941	150 538	170,29
Витрати на сплату податку (доходи від повернення податку)	-17248	-37596	-132 364	-115 116	667,42
Прибуток/(збиток)	71 155	127 209	106 577	35 422	49,78

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

У 2022 році процентні доходи АТ АКБ «Львів» зросли до 864 867 тис. грн, що на 45,1% більше порівняно з 2021 роком (596 008 тис. грн). Таке зростання свідчить про збільшення кредитного портфеля банку та можливе підвищення ставок за кредитами. Зростання могло бути зумовлене як розширенням клієнтської бази, так і підвищенням попиту на кредитування в умовах економічної нестабільності.

У 2023 році банк ще більше наростив процентні доходи, які досягли 1 258 810 тис. грн, що на 45,5% більше, ніж у 2022 році. Це вказує на успішне впровадження кредитних продуктів, а також на ефективне управління активами, які генерують дохід. Продовження зростання свідчить про стійку тенденцію до нарощування доходів від основної діяльності.

У 2022 році процентні витрати збільшилися до -385 619 тис. грн, що на 41,1% більше порівняно з 2021 роком (-273 379 тис. грн). Це зростання може бути наслідком підвищення ставок за залученими ресурсами, зокрема депозитами, а також через збільшення обсягів запозичень. Зростання витрат на фоні збільшення доходів вказує на активну діяльність банку щодо залучення коштів для фінансування кредитної діяльності.

У 2023 році процентні витрати суттєво збільшилися і склали -685 807 тис. грн, що на 77,8% більше, ніж у 2022 році. Це свідчить про значне подорожчання фінансування, можливо, через підвищення ставок на ринку чи збільшення залучених коштів для розширення кредитного портфеля. Така динаміка вимагає

оптимізації витрат на залучення ресурсів, аби уникнути надмірного тиску на чистий дохід.

У 2022 році чистий процентний дохід зріс до 479 248 тис. грн, що на 48,5% більше порівняно з 2021 роком (322 629 тис. грн). Це свідчить про те, що банк ефективно нарощував доходи, перевищуючи темпи зростання процентних витрат. Позитивна динаміка демонструє збереження прибутковості від основної діяльності.

У 2023 році цей показник продовжив зростати і досягнув 573 003 тис. грн, що на 19,6% більше, ніж у 2022 році. Незважаючи на зростання витрат, банк зберіг позитивну маржу, що вказує на ефективне управління процентними ставками та кредитним портфелем.

У 2022 році комісійні доходи банку зросли до 122 997 тис. грн, що на 17,6% більше порівняно з 2021 роком (104 617 тис. грн). Це свідчить про зростання попиту на банківські послуги, що генерують комісійний дохід. Ймовірно, збільшилися обсяги транзакцій клієнтів або розширився асортимент послуг, що приносять комісійний дохід.

У 2023 році комісійні доходи суттєво зросли до 207 970 тис. грн, що на 69% більше, ніж у 2022 році. Таке значне зростання може свідчити про активне впровадження нових продуктів, зростання клієнтської бази або значне збільшення обсягів операційних транзакцій.

У 2022 році комісійні витрати зросли до -28 738 тис. грн, що на 46,1% більше порівняно з 2021 роком (-19 674 тис. грн). Це вказує на збільшення витрат, пов'язаних із наданням банківських послуг, таких як обробка платежів чи залучення нових клієнтів.

У 2023 році витрати зросли ще більше, до -49 542 тис. грн, що на 72,4% більше, ніж у 2022 році. Це зростання можна пояснити підвищенням витрат на підтримку операційної діяльності та зростанням обсягів транзакцій.

Інші доходи у 2022 році залишилися майже незмінними – 4 950 тис. грн порівняно з 5 093 тис. грн у 2021 році. Це свідчить про стабільний характер надходжень у цій категорії, які, ймовірно, не є значною частиною доходів банку.

У 2023 році інші доходи суттєво зросли до 11 019 тис. грн (+122,5% порівняно з 2022 роком). Це може вказувати на додаткові надходження, наприклад, від продажу активів або інших неопераційних джерел.

У 2022 році прибуток до оподаткування зріс до 164 805 тис. грн, що на 86,4% більше, ніж у 2021 році (88 403 тис. грн). Це демонструє високу рентабельність діяльності банку навіть в умовах значних витрат.

У 2023 році прибуток до оподаткування досяг 238 941 тис. грн, що на 45% більше, ніж у 2022 році. Це вказує на те, що банк зберіг стійке зростання прибутковості.

Чистий прибуток у 2022 році становив 127 209 тис. грн, що на 78,8% більше порівняно з 2021 роком (71 155 тис. грн). Це свідчить про ефективність операційної діяльності та мінімізацію збитків.

У 2023 році чистий прибуток знизився до 106 577 тис. грн (-16,2% порівняно з 2022 роком). Ймовірно, це стало наслідком суттєвого зростання витрат, зокрема податкових.

Ці результати свідчать про загальну позитивну динаміку основних показників діяльності банку, але вимагають оптимізації витрат для збереження високої рентабельності.

Проведемо аналіз значень банківських нормативів у 2022 – 2023 роках. Дані для розрахунку Н1 «Регулятивний капітал» подані в таблиці 2.7

Таблиця 2.7.

Значення складових регулятивного капіталу Банку «Львів» у 2022 – 2023 роках, тис. грн

Назва статті	31.12.2023 (тис. грн.)	31.12.2022 (тис. грн.)
Капітал 1-го рівня		
Статутний капітал	713 370	713 370
Емісійний дохід	1 661	1 661
Накопичений дефіцит	35 960	(67 329)
Усього капіталу 1 рівня	750 991	647 702

Назва статті	31.12.2023 (тис. грн.)	31.12.2022 (тис. грн.)
Капітал 2-го рівня		
Дооцінка	84 677	95 293
Субординований борг	169 474	151 218
Усього капіталу 2 рівня	254 151	246 511
Усього регулятивного капіталу	1 005 142	894 213
Усього активів, зважених на ризик	6 920 086	4 531 919
Показники капіталу		
Усього регулятивного капіталу, вираженого як відсоток від загальної суми активів, зважених на ризик	14,5%	19,7%

Усього капіталу 1 рівня, вираженого як відсоток від активів, зважених на ризик	10,9%	14,3%
--	-------	-------

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

Станом на 31.12.2023 банк демонструє збільшення капіталу 1-го рівня, який складає 750 991 тис. грн, порівняно з 647 707 тис. грн у 2022 році. Основний капітал є ключовою складовою фінансової стійкості банку та забезпечує основу для виконання нормативів. Зростання капіталу свідчить про позитивні зміни у фінансовій структурі банку.

Капітал 2-го рівня також зріс: на кінець 2023 року він становив 254 151 тис. грн, у той час як у 2022 році цей показник був 246 511 тис. грн. До капіталу 2-го рівня входять резерви та субординований борг, що підсилюють загальну капітальну базу банку.

Регулятивний капітал банку у 2023 році досяг 1 005 142 тис. грн, що є зростанням порівняно з 894 213 тис. грн у попередньому році. Це свідчить про загальне зміцнення капітальної бази, яка слугує резервом для покриття ризиків. У той же час активи, зважені на ризик, суттєво збільшилися з 4 531 919 тис. грн у 2022 році до 6 920 086 тис. грн у 2023 році, що впливає на показники достатності капіталу.

Показник достатності регулятивного капіталу (Н1) у 2023 році становив 14,5%, що перевищує мінімальну вимогу НБУ у 10%. Проте у 2022 році цей показник був вищим і складав 19,7%. Це свідчить про те, що зростання активів, зважених на ризик, дещо знизило рівень цього нормативу, але він все ще залишається в межах допустимого. Аналогічно, показник достатності капіталу 1-го рівня у 2023 році дорівнює 10,9%, що також перевищує мінімальний рівень у 7%, хоча у 2022 році він становив 14,3%.

Таким чином, банк дотримується всіх встановлених нормативів достатності капіталу. Попри деяке зниження відносних показників через

зростання ризикових активів, рівень капіталу залишається достатнім для забезпечення фінансової стійкості.

Банк отримав дохід від зовнішніх клієнтів у розмірі 992 814 тис. грн, більшу частину якого становлять процентні доходи (864 867 тис. грн), тоді як комісійні доходи дорівнюють 122 997 тис. грн, а інші операційні доходи — 4 950 тис. грн. Найбільший дохід принесли послуги корпоративним клієнтам (736 570 тис. грн), що свідчить про значну роль цього сегмента в бізнес-моделі банку. Послуги фізичним особам принесли 139 781 тис. грн, а казначейська діяльність — 112 705 тис. грн.

Доходи від інших сегментів, представлені трансферами процентних доходів, є від'ємними та становлять (290 091 тис. грн). Це може свідчити про певний внутрішній перерозподіл ресурсів між сегментами.

Загальні доходи всіх сегментів дорівнюють 992 814 тис. грн, проте процентні витрати банку складають 385 619 тис. грн, з яких основна частина пов'язана із корпоративним сегментом (42 627 тис. грн) та казначейською діяльністю (213 792 тис. грн). Витрати на резерви за знецінення кредитів та коштів у банках становили 91 030 тис. грн, що також є значною статтею витрат.

Загальні адміністративні витрати та інші операційні витрати досягли 369 397 тис. грн, що включає витрати за всіма звітними сегментами. Це свідчить про значний рівень операційних витрат, який потребує оптимізації.

Попри це, банк завершив період із прибутком до оподаткування у розмірі 164 805 тис. грн, найбільший внесок у який зробили корпоративний сегмент (190 639 тис. грн) та казначейська діяльність (49 645 тис. грн). Однак фізичні особи та інші сегменти показали збитки, відповідно (62 965 тис. грн) та (12 511 тис. грн).

Вважаємо за необхідне провести аналіз структури кредитного портфеля Банку «Львів» за рівнями ризику кредитів, наданих клієнтам – фізичним та юридичним особам (таблиця 2.7.)

Таблиця 2.7.

Структура кредитного портфелю Банку «Львів» у 2023 році

Назва статті	Юридичним особам	Фізичним особам	Інші (фінансові інструменти)	Усього
Без затримки платежу	2 617 284	645 374	59 193	3 322 850
Із затримкою платежу до 31 дня	-	-	303	303
Із затримкою платежу від 32 до 92 днів	-	-	3 097	3 097
Із затримкою платежу від 93 до 183 днів	-	-	7 867	7 867
Із затримкою платежу від 184 до 365 (366) днів	-	-	-	-
Із затримкою платежу більше ніж 365 (367) днів	-	-	-	-

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

У структурі кредитного портфеля Банку «Львів» помітно кілька важливих тенденцій, які свідчать про розподіл ризиків між різними категоріями позичальників та фінансовими інструментами.

Кредити без затримки платежу є основою кредитного портфеля банку і показує високу якість управління активами:

Юридичним особам видано кредитів на суму 2 617 284 тис. грн. Такий значний обсяг фінансування свідчить про активну співпрацю банку з корпоративними клієнтами. Відсутність прострочень у цій категорії демонструє надійність цих позичальників та ефективну політику банку у виборі контрагентів.

Фізичним особам надано 645 374 тис. грн. Цей сегмент є значно меншим порівняно з юридичними особами, що, ймовірно, обумовлено обережною стратегією банку щодо ризиків у сегменті споживчого кредитування.

Фінансові інструменти становлять 59 193 тис. грн. Хоча цей обсяг є невеликим порівняно з іншими категоріями, відсутність прострочень свідчить про ефективне управління цим сегментом активів.

Загальний обсяг безпроблемних кредитів: 3 322 850 тис. грн, що становить абсолютну більшість портфеля і демонструє стабільність основної діяльності банку.

Прострочення платежів, ці кредити вимагають додаткової уваги, оскільки затримки у погашенні можуть свідчити про ризики ліквідності або фінансову нестабільність контрагентів.

Прострочення до 31 дня: 303 тис. грн, що стосується виключно фінансових інструментів. Ця сума є незначною у загальному обсязі портфеля, однак навіть короткострокові прострочення можуть сигналізувати про проблеми з виконанням зобов'язань.

Прострочення від 32 до 92 днів: зростає до 3 097 тис. грн у сегменті фінансових інструментів. Збільшення суми прострочень може свідчити про виникнення системних проблем у контрагентів або зміну ринкових умов.

Прострочення від 93 до 183 днів: досягає 7 867 тис. грн. Це суттєве зростання вказує на серйозні проблеми з ліквідністю в емітентів цих інструментів або інших учасників фінансових операцій.

Прострочення понад 184 дні: відсутнє. Це позитивна характеристика портфеля, яка свідчить, що банк не має критично проблемних активів, що довго залишаються неповерненими.

Сегмент "Фінансові інструменти" включає активи, що охоплюють такі види фінансування:

Цінні папери (облігації, векселі): банк може інвестувати в ці інструменти або надавати кредитне покриття для них.

Похідні фінансові інструменти: наприклад, форвардні або своп-контракти, які використовуються для хеджування ризиків клієнтів.

Фінансування під гарантії: кредити або зобов'язання, що забезпечуються сторонніми гарантіями або інструментами, такими як акредитиви.

Інші зобов'язання: це можуть бути платіжні вимоги або кредитні лінії, які надаються для спеціальних угод.

Прострочення у цій категорії можуть виникати через нестабільність на ринку, зниження вартості активів, недоліки у фінансовому стані емітентів або збої у виконанні контрактів.

Причини великих затримок у погашенні фінансових інструментів Ринкові ризики: Зміни вартісних показників активів, наприклад, через коливання курсу валют, інфляцію або загальні економічні умови, можуть впливати на здатність контрагентів погашати зобов'язання.

Проблеми з ліквідністю: Контрагенти, які випускають ці інструменти, можуть мати труднощі з виконанням зобов'язань через низький рівень ліквідності або зменшення доходів.

Затримки у проведенні транзакцій: Деякі технічні або адміністративні фактори, такі як затримки в обробці платежів, узгодження документів або суперечки щодо контрактних умов, можуть призводити до тимчасових прострочень.

Недостатній контроль за ризиками: Можливо, банк не врахував усіх ризиків при виборі контрагентів або недостатньо активно працює з ними у період виникнення фінансових труднощів.

Таблиця 2.8

Аналіз кредитної якості кредитів за 2022 рік (Банк «Львів»): друга стадія – кредити, збитки очікуються протягом терміну дії кредитного інструменту

Рядок	Назва статті	Юридичним особам	Фізичним особам	Інші (фінансові інструменти)	Усього
2.1	Без затримки платежу	575 776	173 366	1 544	750 686
2.2	Із затримкою платежу до 31 дня	20 564	6 242	400	27 206
2.3	Із затримкою платежу від 32 до 92 днів	3 782	664	55	4 501

Продовж. табл. 2.8

2.4	Із затримкою платежу від 93 до 183 днів	652	314	7	973
2.5	Із затримкою платежу від 184 до 365 (366) днів	3 410	-	96	3 506
2.6	Із затримкою платежу більше ніж 365 (367) днів	-	-	-	-

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

Аналіз другої стадії кредитного портфеля Банку «Львів», де очікуються збитки протягом терміну дії кредитного інструменту, дозволяє виявити ключові особливості та ризики. Розглянемо кожну категорію докладно.

Без затримки платежу. Юридичним особам: 575 776 тис. грн — найбільша сума серед усіх категорій у цій таблиці. Це свідчить про те, що навіть кредити без прострочень мають підвищений ризик збитків, імовірно, через економічну ситуацію або слабке фінансове становище окремих позичальників.

Фізичним особам: 173 366 тис. грн — значно менша сума, що показує менший обсяг ризикованих активів серед населення.

Фінансові інструменти: 1 544 тис. грн — незначний обсяг, але наявність ризиків навіть тут потребує уваги.

Загалом: 750 686 тис. грн. Ця категорія є найбільшою у таблиці, що вимагає активного моніторингу, оскільки потенційні збитки очікуються, незважаючи на відсутність затримок.

Із затримкою платежу до 31 дня. Юридичним особам: 20 564 тис. грн — це друга за обсягом сума у категорії з простроченнями, що свідчить про ризики в корпоративному секторі. Фізичним особам: 6 242 тис. грн — менший показник, але він вказує на те, що деякі фізичні особи стикаються з короткостроковими труднощами у погашенні.

Фінансові інструменти: 400 тис. грн — невеликий обсяг, проте його слід враховувати при оцінці загального стану ризиків. Загалом: 27 206 тис. грн. Прострочення до 31 дня вказує на можливість технічних або короткострокових затримок, які зазвичай вирішуються без серйозних наслідків.

Із затримкою платежу від 32 до 92 днів. Юридичним особам: 3 782 тис. грн — сума зменшується у порівнянні з попередньою категорією, але показує погіршення платоспроможності деяких корпоративних клієнтів. Фізичним особам: 664 тис. грн — незначна сума, що говорить про порівняно невеликі ризики у цьому сегменті.

Фінансові інструменти: 55 тис. грн — мінімальна сума, але потребує уваги через характер інструментів. Загалом: 4 501 тис. грн. Ця категорія вказує на помірні ризики, які вже виходять за межі технічних затримок.

Із затримкою платежу від 93 до 183 днів. Юридичним особам: 652 тис. грн — суттєве зменшення обсягу, але ці кредити мають високий рівень ризику. Фізичним особам: 314 тис. грн — низький показник, що свідчить про одиничні випадки проблемного кредитування серед населення.

Фінансові інструменти: 7 тис. грн — мінімальні суми, але наявність навіть таких активів може свідчити про структурні ризики. Загалом: 973 тис. грн. Ця категорія вимагає особливої уваги через тривалий період прострочення.

Із затримкою платежу від 184 до 365 днів. Юридичним особам: 3 410 тис. грн — значне збільшення порівняно з попередньою категорією, що свідчить про серйозні проблеми у певних клієнтів. Фізичним особам: - (відсутність затримок).

Фінансові інструменти: 96 тис. грн — зростання у цій категорії може свідчити про довгострокові проблеми у виконанні зобов'язань. Загалом: 3 506 тис. грн. Ця категорія демонструє суттєві ризики, які можуть потребувати реструктуризації боргів.

Із затримкою платежу більше ніж 365 днів. У цій категорії прострочень немає, що є позитивною характеристикою кредитного портфеля банку.

Основні висновки та причини ризиків. Ризики без затримок: Незважаючи на своєчасне погашення, ці кредити оцінюються як потенційно ризикові через зміну фінансових умов позичальників або економічного середовища. Юридичні особи: Найбільший сегмент, який потребує уваги, оскільки саме корпоративний сектор формує основну частину ризиків на кожному рівні прострочення.

Фізичні особи: Порівняно менші обсяги кредитів та затримок свідчать про ефективну роботу з цим сегментом клієнтів. Фінансові інструменти: Незначні за обсягом, але присутність прострочень навіть у цьому сегменті потребує глибшого аналізу для зниження потенційних втрат.

Таблиця 2.9.

Аналіз кредитної якості кредитів за 2022 рік (Банк «Львів»): третя стадія – кредити, збитки очікуються протягом терміну дії кредитного інструменту, знецінені кредити

Рядок	Назва статті	Юридичним особам	Фізичним особам	Інші (фінансові інструменти)	Усього
3.1	Без затримки платежу	75 737	37 699	310	113 746
3.2	Із затримкою платежу до 31 дня	12 231	1 489	15	13 735
3.3	Із затримкою платежу від 32 до 92 днів	5 515	799	52	6 366
3.4	Із затримкою платежу від 93 до 183 днів	3 337	1 197	53	4 587
3.5	Із затримкою платежу від 184 до 365 (366) днів	2 910	-	58	2 968
3.6	Із затримкою платежу більше ніж 365 (367) днів	1 345	-	5	1 350

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

Згідно з таблицею аналізу кредитної якості кредитів на 31.12.2022, можна зробити наступний висновок щодо структури кредитного портфеля банку.

У першій стадії (кредити, які оцінюються протягом 12 місяців), основна частка припадає на кредити, що не мають прострочення, — 5 333 142 тис. грн. Ця група кредитів характеризується мінімальним ризиком і формує більшу частину портфеля. Прострочені кредити у цій стадії майже відсутні, що свідчить про високу платіжну дисципліну позичальників.

Друга стадія (кредити, які мають значне зниження кредитної якості) охоплює кредити з більш високим ризиком, які загалом становлять 1 008 584 тис. грн. Значна частина цих кредитів також без прострочення, але є випадки із простроченням більше 90 днів, що вимагає посилення контролю.

Третя стадія (непрацюючі кредити) включає позики із суттєвим простроченням або визнані дефолтними. Загальна сума таких кредитів становить 164 140 тис. грн, з яких більша частина є простроченою понад 366 днів. Це сегмент із найвищим ризиком для банку.

Станом на 31.12.2022 загальна сума кредитів до нарахування резервів становить 6 506 601 тис. грн, з яких сформовані резерви складають (692 499 тис. грн). Таким чином, чистий кредитний портфель дорівнює 5 814 102 тис. грн.

Більша частина кредитного портфеля банку зосереджена у першій стадії, що свідчить про загалом високу якість портфеля. Однак друга і третя стадії включають суттєві ризики, які вимагають посилення роботи з проблемними кредитами та активної роботи зі зниження частки непрацюючих кредитів. Резервування кредитів відповідає виявленим ризикам і забезпечує певний рівень захисту банку від можливих втрат.

Обсяги кредитування різних типів клієнтів банку, а також суми резервів за цими кредитами подані у таблиці 2.10

Таблиця 2.10

**Суми кредитів, наданих різним типам клієнтів Банком «Львів»
у 2022 – 2023 рр.**

Назва статті	2022	2023	Абсол. прир, тис. грн	Темп прир., %
--------------	------	------	-----------------------	---------------

Кредити, надані органам державної влади та місцевого самоврядування	-	-	-	
Кредити, надані юридичним особам	3 317 476	5 352 104	2 034 628	61
Кредити, надані за операціями репо	-	-		

Кредити, надані фізичним особам-підприємцям	1 077 099	1 338 392	261 293	24
Іпотечні кредити фізичних осіб	66 518	46 982	-19 536	-29
Кредити, надані фізичним особам на поточні потреби	282 762	180 381	-102 381	-36
Інші кредити, надані фізичним особам	6 742	18 170	11 428	170
Резерв під знецінення кредитів	-158 499	-141 034	17 465	-11
Усього кредитів за мінусом резервів	4 592 098	6 794 995	2 202 897	48

Примітка. Сформовано на основі даних фінансової звітності Банку «Львів»

Ця таблиця показує структуру кредитного портфеля банку станом на 31 грудня 2023 року в порівнянні з 31 грудня 2022 року. Розглянемо кожен категорію окремо, а також загальні зміни:

Кредити, надані юридичним особам: Значне зростання з 3,317,476 тис. грн у 2022 році до 5,352,104 тис. грн у 2023 році. Це може свідчити про збільшення обсягів кредитування юридичних осіб або активне використання корпоративного фінансування.

Кредити, надані фізичним особам-підприємцям: Збільшення з 1,077,099 тис. грн до 1,338,392 тис. грн. Може означати збільшення попиту на кредити серед малого та середнього бізнесу.

Іпотечні кредити фізичних осіб: Зниження з 66,518 тис. грн до 46,982 тис. грн. Може свідчити про зниження попиту на іпотечні кредити через економічну невизначеність та зміну умов ринку нерухомості.

Кредити фізичним особам на поточні потреби: Зменшення з 282,762 тис. грн до 180,381 тис. грн. Це пов'язано зі зменшенням попиту на споживчі кредити або зі зміною умов кредитування.

Інші кредити фізичним особам: Невелике зростання з 6,742 тис. грн до 18,170 тис. грн. Може вказувати на підвищення попиту на інші види кредитів, не включені до попередніх категорій.

Резерв під знецінення кредитів: Скорочення резерву з 158,499 тис. грн у 2022 році до 141,034 тис. грн у 2023 році. Може означати поліпшення якості кредитного портфеля або перегляд підходів до оцінки ризику.

Загальна сума кредитів за мінусом резервів зростає з 4,592,098 тис. грн у 2022 році до 6,794,995 тис. грн у 2023 році, що є значним зростанням. Це свідчить про розширення кредитної діяльності банку та про покращення економічної ситуації, яка стимулює попит на кредити.

Банк активно збільшує кредитування, особливо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Попит на іпотечні та споживчі кредити зменшився, що може бути пов'язано з економічною ситуацією чи зміною споживчих звичок. Зменшення резерву під знецінення кредитів може свідчити про покращення якості кредитного портфеля.

Висновок до 2 розділу

Аналіз фінансової діяльності та кредитної політики Банку Львів у 2020–2023 роках дозволяє зробити низку важливих висновків щодо ефективності управління фінансовими ресурсами, реалізації кредитних операцій та загальної стабільності банку в умовах економічної нестабільності.

Банк «Львів» демонструє позитивну динаміку у формуванні фінансових ресурсів. У 2023 році відбулося значне зростання активів, зокрема кредитного портфеля (+48%) та інвестицій у цінні папери (+75%). Це свідчить про активну кредитну політику та прагнення диверсифікувати джерела доходів. Залучені кошти клієнтів збільшилися на 54%, що свідчить про високу довіру до банку.

Однак варто зазначити, що збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування створює певні ризики для довгострокової фінансової стабільності.

Зростання власного капіталу (+13% у 2023 році) забезпечує банку фінансову стійкість і покращує його конкурентоспроможність. Прибутковість банку також почала відновлюватися: у 2023 році банк отримав чистий прибуток у розмірі 35,96 млн. грн., що свідчить про ефективність операційної діяльності.

Кредитування залишається основним напрямом діяльності банку, забезпечуючи значну частину його доходів. У 2023 році процентні доходи банку зросли на 45,5%, досягнувши 1 258 млн. грн.. Це свідчить про активну роботу з розширення кредитного портфеля, оптимізацію його структури та використання нових фінансових інструментів.

Банк «Львів» пропонує широкий спектр кредитних продуктів для фізичних осіб і бізнесу, що дозволяє задовольняти потреби різних категорій клієнтів. Зокрема, споживчі кредити, іпотека та програми підтримки малого й середнього бізнесу є популярними серед клієнтів. Водночас банк продовжує вдосконалювати свої послуги завдяки впровадженню новітніх технологій, таких як онлайн-кредитування та автоматизація процесів оцінки ризиків.

Проте, як показав аналіз, у 2022 році значно зросли резерви під очікувані кредитні збитки (-100,66 млн. грн.), що призвело до збитковості банку до оподаткування. Це вказує на певні ризики, пов'язані з якістю кредитного портфеля, зокрема наявність прострочених або непрацюючих кредитів.

Кредитна діяльність банку є основним джерелом доходів, але водночас вона створює значні виклики у сфері управління ризиками. Прострочення платежів, збільшення резервів під кредитні збитки та високий рівень залежності від процентних доходів можуть негативно впливати на фінансові результати. Проте у 2023 році банк показав суттєве покращення ефективності своєї роботи: рентабельність власного капіталу (ROE) зросла до 4,1%, що свідчить про відновлення прибутковості.

Попри позитивні результати, Банк «Львів» має приділити увагу кільком ключовим аспектам:

-Управління ліквідністю. Співвідношення грошових коштів до зобов'язань у 2023 році знизилося до 0,14, що вказує на необхідність посилення ліквідності для зменшення ризиків.

-Якість кредитного портфеля. Банку слід продовжувати роботу з оптимізації портфеля, зокрема шляхом зменшення частки непрацюючих кредитів (NPL) та вдосконалення процедур оцінки ризиків.

-Диверсифікація джерел доходів. Необхідно розширювати спектр продуктів і послуг, зокрема у сфері комісійних доходів, щоб зменшити залежність від процентних доходів.

-Зменшення залежності від зовнішніх зобов'язань. Потрібно працювати над нарощуванням власного капіталу та впроваджувати стратегії для залучення довгострокових ресурсів.

Загалом, банк демонструє високу динаміку розвитку, адаптується до змін у фінансовому середовищі та посилює свої позиції на ринку. Якщо Банк «Львів» продовжуватиме впроваджувати ефективні стратегії управління фінансами, вдосконалювати кредитну політику та розширювати спектр своїх послуг, він матиме всі можливості для досягнення стабільного розвитку та підвищення прибутковості у майбутньому.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОГО
КРЕДИТУВАННЯ

3.1. Управління ризиками як основа підвищення ефективності банківського кредитування

Управління ризиками на ринку кредитних послуг є важливою складовою роботи банків, фінансових установ і кредитних спілок, оскільки дозволяє мінімізувати втрати, пов'язані з неповерненням кредитів, коливаннями ринкових ставок і фінансовими ризиками позичальників. Цей процес охоплює ряд заходів, які допомагають кредиторам контролювати ризики, зберігати фінансову стабільність та забезпечувати стабільний прибуток.

Таблиця 3.1.

Динаміка кредитування та фінансових вкладень банків у 2024 році

Назва показника	01.02.2024	01.03.2024	01.04.2024 (A4)	01.05.2024	01.06.2024	01.07.2024 (A4)	01.08.2024	01.09.2024
Кредити надані клієнтам	1 020 090	1 022 565	1 041 062	1 051 758	1 070 542	1 087 350	1 107 402	1 120 745
кредити, що надані органам державної влади	17 708	17 225	16 998	16 436	16 182	15 701	15 226	14 779
кредити, що надані суб'єктам господарювання	774 360	774 395	787 554	793 456	807 300	819 999	833 212	841 543
кредити, що надані фізичним особам	227 997	230 912	236 439	241 813	246 986	251 562	258 884	264 288
кредити, надані небанківським фінансовим установам	25	33	71	53	73	87	80	134

Продовж. табл. 3.1

Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	1 409 261	1 411 513	1 428 156	1 399 266	1 467 512	1 449 218	1 472 394	1 479 521
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	367 334	368 575	369 582	367 750	369 296	370 895	372 898	372 566

Кредити, надані органам державної влади – це найменша частка від загального обсягу кредитів. Станом на 01.09.2024 р., цей показник становить 14779 млн. грн, що демонструє невелике, але стабільне зростання з початку року.

Кредити, надані суб'єктам господарювання є одним з найбільших компонентів у структурі кредитів. На 01.09.2024 сума становить 841 543 млн. грн., що свідчить про активне кредитування бізнесу. Порівняно з попередніми місяцями, цей показник демонструє зростання, це може свідчити про підвищення ділової активності або доступності кредитних ресурсів для бізнесу.

Кредити, надані фізичним особам – ця категорія також зростає протягом року, досягнувши 264 288 млн. грн. на 01.09.2024. Це може бути пов'язано із збільшенням попиту на споживче кредитування та розвитком іпотечних програм.

Кредити, надані небанківським фінансовим установам – обсяг таких кредитів стабільно високий, становлячи 1 479 521 млн. грн. на 01.09.2024. Цей сегмент також демонструє зростання, що вказує на значний рівень співпраці банків із небанківськими установами.

Таблиця демонструє приріст обсягів кредитування всіх основних категорій клієнтів. Це може свідчити про поступове економічне відновлення та збільшення довіри до банківської системи в Україні у 2024 році.

Таблиця 3.2.

Основні показники діяльності банків України 2021-2024 р.

Назва показника	01.02.2021 (млн грн)	01.02.2022 (млн грн)	01.02.2023 (млн грн)	01.01.2024 (млн грн)
Кредити надані клієнтам	966 823	1 092 983	1 028 852	1 024 678
Кредити, що надані органам державної влади	11 367	27 381	24 244	18 349
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	754 488	815 043	794 181	783 690
Кредити, що надані фізичним особам	200 944	250 405	210 408	222 590
Кредити, надані небанківським фінансовим установам	24	154	19	49
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	759 668	752 334	962 064	1 466 474
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	392 722	314 752	371 653	371 346

У 2021 році обсяг кредитів, наданих клієнтам, становив 966 823 млн грн. У 2022 році показник зріс на 13,1% і досяг 1 092 983 млн грн, що може бути наслідком поступового відновлення економіки після пандемії COVID-19, а також збільшення попиту на фінансування бізнесу та домогосподарств. Однак у 2023 році відбулося зниження до 1 028 852 млн грн (-5,9%), що, ймовірно, пов'язано з макроекономічними викликами через війну в Україні, посиленням ризиків для банківського сектору та зменшенням платоспроможності клієнтів. У 2024 році спостерігається незначне скорочення кредитного портфеля до 1 024 678 млн грн (-0,4%), що свідчить про стабілізацію ринку, але без значного росту.

У 2021 році кредити, надані органам влади, становили 11 367 млн грн. У 2022 році показник різко зріс до 27 381 млн грн (+140,8%), що може бути наслідком підвищення потреби уряду у фінансуванні на тлі складної економічної ситуації. У 2023 році обсяг таких кредитів зменшився до 24 244 млн грн (-11,4%), а в 2024 році скоротився ще більше — до 18 349 млн грн (-24,3%), можливо, через поступове скорочення залежності від банківського фінансування на користь інших джерел, таких як міжнародна допомога.

У 2021 році кредити бізнесу становили 754 488 млн грн. У 2022 році відбулося помірне зростання до 815 043 млн грн (+8,0%), що свідчить про активізацію економічної діяльності. У 2023 році обсяг скоротився до 794 181 млн грн (-2,6%), а у 2024 році зменшився до 783 690 млн грн (-1,3%). Причини можуть полягати в обережному ставленні банків до кредитування бізнесу через підвищені ризики у воєнний час, а також зниженні попиту на кредити зі сторони підприємств.

У 2021 році обсяг кредитів фізичним особам складав 200 944 млн грн. У 2022 році він зріс до 250 405 млн грн (+24,6%), що може бути наслідком зростання споживчих потреб населення та доступності кредитування. У 2023 році показник знизився до 210 408 млн грн (-16,0%), що пов'язано зі скороченням доходів населення в умовах війни. У 2024 році обсяг кредитування фізичних осіб трохи зріс до 222 590 млн грн (+5,8%), що може свідчити про початок відновлення фінансової стабільності населення.

Цей показник був мінімальним у 2021 році (24 млн грн), зріс до 154 млн грн у 2022 році (+541,7%), а потім впав до 19 млн грн у 2023 році (-87,7%). У 2024 році відбулося незначне відновлення до 49 млн грн (+157,9%). Значні коливання можуть бути пов'язані з нестабільністю ринку та переорієнтацією небанківських фінансових установ на інші джерела фінансування.

У 2021 році обсяг становив 759 668 млн грн, зменшився до 752 334 млн грн у 2022 році (-1,0%), проте у 2023 році різко зріс до 962 064 млн грн (+27,9%). У 2024 році спостерігалось подальше значне збільшення до 1 466 474 млн грн (+52,4%). Це може свідчити про активне використання банками

інструментів фондового ринку для диверсифікації ризиків та збереження капіталу, а також про зростання державних запозичень через ОВДП.

У 2021 році резерви склали 392 722 млн грн, а в 2022 році зменшилися до 314 752 млн грн (-19,9%), що може бути пов'язано зі зниженням обсягів проблемних активів на той момент. У 2023 році резерви зросли до 371 653 млн грн (+18,1%) і залишилися майже на тому ж рівні в 2024 році — 371 346 млн грн (-0,1%). Це свідчить про стабільність у підходах до управління ризиками та кредитним портфелем.

У період 2021–2024 рр. банківський сектор України демонстрував адаптацію до складних економічних умов. Основними трендами стали зростання вкладень у цінні папери, обережне кредитування бізнесу та фізичних осіб, а також активізація підтримки державного сектора. Значні зміни у динаміці окремих показників зумовлені впливом війни, макроекономічною нестабільністю та потребами у збалансуванні ризиків.

У 2024 році банки України демонструють загальну тенденцію до збільшення обсягів кредитування, як фізичних осіб, так і підприємств, а також продовження зростання вкладень у цінні папери та інвестиції. Це може бути показником економічного зростання та підвищення попиту на фінансові послуги.

Аналіз структури та обсягів ринку кредитних послуг в Україні за 2018 – 2024 роки демонструє важливі тенденції та зміни, пов'язані зі станом економіки, впливом військових дій, зростанням інфляції та іншими макроекономічними факторами. Нижче наведено детальний розгляд ключових аспектів цього ринку:

Ринок кредитних послуг в Україні поділяється на основні сегменти: Кредити корпоративному сектору: кредити, видані підприємствам та організаціям. Кредити фізичним особам: кредити, надані населенню, зокрема на споживчі потреби. Міжбанківські кредити та депозити: операції між банками, що спрямовані на підтримку ліквідності. Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування: позики, які надаються державі для фінансування

державних програм. У структурі ринку значну роль відіграють банки з державною часткою, такі як АТ КБ «Приватбанк», а також банки з іноземним капіталом та приватні банки.

Обсяги кредитів корпоративному сектору знизилися з 427 058 млн. грн. у 2018 році до приблизно 291 580 млн. грн. у 2024 році. Це скорочення може бути пов'язане з економічною нестабільністю, зниженням ділової активності та консервативною політикою банків щодо оцінки кредитних ризиків у цьому секторі. Якість портфеля: Частка непрацюючих кредитів (NPL) у корпоративному секторі зазнала значного скорочення – з 55,02% у 2018 році до 40,37% у 2024 році. Це позитивна тенденція, яка свідчить про покращення якості кредитного портфеля та зниження ризиків.

Кредити фізичним особам різко скоротилися з 65 580 млн. грн. у 2018 році до 14 509 млн. грн. у 2024 році. Це може бути пов'язано з обережним підходом банків до кредитування населення на тлі економічних труднощів та зростання неплатоспроможності населення. Рівень непрацюючих кредитів: Частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті стабільно висока – близько 95% протягом усього аналізованого періоду. Це свідчить про високі ризики в споживчому кредитуванні та потребу в підвищенні стандартів оцінки платоспроможності населення. Високий рівень NPL може бути також пов'язаний з нестачею фінансової грамотності та непередбачуваністю доходів населення.

Обсяг міжбанківських кредитів та депозитів зростав, досягнувши 65 405 млн. грн. у жовтні 2024 року. Це свідчить про активізацію міжбанківських операцій, що може бути пов'язано з підтримкою ліквідності банківської системи. Рівень непрацюючих кредитів: Практично відсутність непрацюючих кредитів у цьому сегменті вказує на стабільність та надійність міжбанківських операцій.

З 2022 року почалося активне кредитування органів державної влади, що пов'язано з потребою у фінансуванні державних витрат на фоні складної економічної ситуації. У жовтні 2024 року обсяги цих кредитів сягнули 14 269

млн. грн.. Рівень непрацюючих кредитів: Відсутність непрацюючих кредитів у цьому сегменті підкреслює високу надійність таких позик.

Частка непрацюючих кредитів знизилася з 58,43% у 2018 році до 34,88% у 2024 році. Це позитивна динаміка, яка свідчить про поліпшення фінансової дисципліни та ефективність управління ризиками банками. Найбільше зниження спостерігається у банках з державною часткою, що вказує на ефективність заходів, прийнятих для зниження частки проблемних кредитів, а також покращення якості управління в державних банках.

Частка непрацюючих кредитів за типом власності банків: Державні банки, зокрема АТ КБ «Приватбанк», мають значний обсяг кредитного портфеля та демонструють поступове зниження рівня NPL. Приватні банки, особливо банки з іноземним капіталом, також активно знижують частку непрацюючих кредитів, що свідчить про високі стандарти кредитування та управління ризиками.

Таблиця 3.3

Обсяги операцій та частка непрацюючих активів 2021-2024р.

Активна операція	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
Кредити корпоративному сектору	892 900	959 601	847 259	795 405	835 658	847 586	828 444	891 996
Непрацюючі кредити (корпоративний сектор)	500 263	535 770	456 074	371 157	301 665	363 321	365 532	365 229
Частка непрацюючих кредитів, % (корпоративний сектор)	56.03	55.83	53.83	46.66	36.10	42.87	44.12	40.95
Кредити фізичним особам	174 448	202 202	214 252	208 383	256 291	224 260	240 825	293 006
Непрацюючі кредити (фізичні особи)	93 353	93 086	73 077	58 230	43 210	68 272	56 636	49 852
Частка	53.51	46.04	34.11	27.94	16.86	30.44	23.52	17.01

Активна операція	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
непрацюючих кредитів, % (фізичні особи)								
Міжбанківські кредити, депозити	22 046	28 888	31 368	34 057	30 581	36 917	43 144	81 454

Продовж. табл. 3.3

Непрацюючі кредити (міжбанківські)	1 372	1 073	946	984	256	4	0	0
Частка непрацюючих кредитів, % (міжбанківські)	6.22	3.71	3.02	2.89	0.84	0.01	0.00	0.00
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	2 867	4 717	11 734	27 037	24 800	18 361	13 745
Непрацюючі кредити (держоргани)	10	838	683	0	0	507	191	78
Частка непрацюючих кредитів, % (держоргани)	0.69	29.22	14.48	0.00	0.00	2.04	1.04	0.57

Обсяг кредитів у корпоративному секторі демонструє певну динаміку. У період з 2018 по 2021 рік спостерігалось поступове зниження з 892 900 млн грн до 795 405 млн грн. Це може бути пов'язано з економічними труднощами, зокрема наслідками пандемії COVID-19, яка вплинула на ділову активність. Однак після 2021 року почалося відновлення, і до 2024 року обсяг кредитів зріс до 891 996 млн грн, що свідчить про поживлення корпоративного сектору та збільшення попиту на кредитні ресурси.

Обсяг непрацюючих кредитів у корпоративному секторі скоротився з 500 263 млн грн у 2018 році до 365 229 млн грн у 2024 році. Це свідчить про покращення управління кредитними ризиками та фінансовий стан підприємств. Проте частка непрацюючих кредитів зменшувалася не так рівномірно: з 56,03% у 2018 році до 40,95% у 2024 році. Незважаючи на прогрес, частка залишається високою, що вказує на необхідність подальшого вдосконалення ризик-менеджменту.

Обсяг кредитів фізичним особам поступово збільшувався з 174 448 млн грн у 2018 році до 293 006 млн грн у 2024 році. Це свідчить про зростання попиту на споживче кредитування та позитивний вплив державних і банківських ініціатив для розвитку кредитування населення. Після 2021 року спостерігається відновлення кредитування фізичних осіб, незважаючи на економічні виклики.

Кількість непрацюючих кредитів серед фізичних осіб суттєво скоротилася: з 93 353 млн грн у 2018 році до 49 852 млн грн у 2024 році. Частка непрацюючих кредитів також знизилася з 53,51% у 2018 році до 17,01% у 2024 році. Це може бути результатом покращення політики кредитування та більш ретельної оцінки платоспроможності позичальників.

Обсяг міжбанківських кредитів зріс з 22 046 млн грн у 2018 році до 81 454 млн грн у 2024 році, що свідчить про стабільність та активність міжбанківського ринку. Непрацюючі кредити у цьому сегменті майже зникли: їх частка зменшилася з 6,22% у 2018 році до 0% у 2024 році. Це свідчить про високий рівень надійності міжбанківських операцій.

Кредити органам державної влади значно зросли: з 1 519 млн грн у 2018 році до 13 745 млн грн у 2024 році. Частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті залишалася на низькому рівні, зменшившись з 0,69% у 2018 році до 0,57% у 2024 році. Це підкреслює надійність державного сектору як позичальника.

Аналіз демонструє позитивні зміни в банківському секторі України за останні роки. Зменшення частки непрацюючих кредитів і зростання обсягів кредитування свідчать про стабілізацію економіки та покращення управління ризиками. Активне зростання кредитів фізичним особам і корпоративному сектору вказує на відновлення фінансової активності. Міжбанківські операції та державне кредитування залишаються найстабільнішими сегментами ринку.

Таблиця 3.4

Обсяги операцій та частка непрацюючих активів 2018 – 2024р.

Активна операція	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
Кредити корпоративному сектору (іноземна валюта)	427 058	468 629	384 944	341 353	299 917	293 810	281 031	290 619
Непрацюючі кредити (корпоративний сектор)	234 979	266 913	208 714	146 121	86 631	108 378	113 908	118 452

Активна операція	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
Частка непрацюючих кредитів, корп. сектор %	55.02	56.96	54.22	42.81	28.89	36.89	40.53	40.76

Продовж. табл. 3.4.

Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	68 612	61 817	39 595	34 405	23 328	15 422	13 771	13 351
Непрацюючі кредити (фізичні особи)	65 580	59 626	38 239	33 194	22 243	14 665	13 102	12 657
Частка непрацюючих кредитів, % (фізичні особи)	95.58	96.46	96.58	96.48	95.35	95.09	95.14	94.80
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	19 508	24 372	29 061	31 586	28 423	36 263	40 726	76 750
Непрацюючі кредити (міжбанківські)	455	188	161	192	0	4	0	0
Частка непрацюючих кредитів, % (міжбанківські)	2.33	0.77	0.55	0.61	0.00	0.01	0.00	0.00
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	0	0	0	0	10 232	13 718	12 666	9 717
Непрацюючі кредити (держоргани)	0	0	0	0	0	0	0	0
Частка непрацюючих кредитів, % (держоргани)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Обсяг кредитів корпоративному сектору в іноземній валюті зменшився з 427 058 млн грн у 2018 році до 341 353 млн грн у 2021 році, що є результатом економічних труднощів, ймовірно, пов'язаних з впливом пандемії COVID-19. Однак, після 2021 року обсяг кредитування поступово відновлюється, і до 2024 року досягнув 290 619 млн грн, що свідчить про стабілізацію корпоративного кредитування. Це може бути зумовлено відновленням економічної активності та збільшенням попиту на кредити в іноземній валюті у зв'язку з покращенням ситуації на ринках.

Зниження обсягу непрацюючих кредитів серед корпоративних позичальників у іноземній валюті є позитивною тенденцією. Якщо в 2018 році непрацюючі кредити становили 234 979 млн грн, то до 2024 року вони зменшилися до 118 452 млн грн. Це демонструє покращення в управлінні

ризиками банків та поліпшення платоспроможності підприємств. Частка непрацюючих кредитів у корпоративному секторі також знизилася з 55,02% у 2018 році до 40,76% у 2024 році, що підтверджує позитивні зміни у фінансовому стані корпоративних позичальників.

Кредити фізичним особам в іноземній валюті значно зменшилися з 68 612 млн грн у 2018 році до 13 351 млн грн у 2024 році. Це відображає зниження попиту на кредитування в іноземній валюті серед фізичних осіб. Можливо, це є наслідком економічної нестабільності та низького курсу гривні в останні роки, що зменшило привабливість таких кредитів для населення. Додатково, зниження обсягів таких кредитів може бути також пов'язано з посиленням політики банків щодо зменшення валютних ризиків.

Частка непрацюючих кредитів серед фізичних осіб, які брали кредити в іноземній валюті, залишалася на дуже високому рівні, хоча й з деяким поліпшенням. У 2018 році частка непрацюючих кредитів становила 95,58%, а в 2024 році – 94,80%. Хоча це зменшення і є позитивним сигналом, все ж надзвичайно високий рівень непрацюючих кредитів свідчить про значні фінансові труднощі у цьому сегменті, а також про великий валютний ризик для позичальників.

Міжбанківські кредити в іноземній валюті також демонструють позитивну динаміку, зростаючи з 19 508 млн грн у 2018 році до 76 750 млн грн у 2024 році. Це свідчить про стабільність та активність міжбанківського ринку в іноземній валюті. Непрацюючі кредити у цьому сегменті практично відсутні з 2022 року, що підтверджує високий рівень довіри і надійності у відносинах між банками в іноземній валюті.

Обсяг кредитів, наданих органам державної влади та місцевого самоврядування в іноземній валюті, зріс з 0 млн грн у 2018 році до 9 717 млн грн у 2024 році. Частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті залишалася нульовою, що свідчить про стабільність державних позичальників в іноземній валюті. Це є важливим сигналом про надійність державного сектору як

позичальника, оскільки кредити, надані державі, мають низький ризик непогашення.

Аналіз кредитних операцій в іноземній валюті показує змішані тенденції. У корпоративному секторі спостерігається стабільне зростання, хоча частка непрацюючих кредитів залишається високою, що вимагає подальшої роботи з управління ризиками. У секторі кредитування фізичних осіб відзначається зниження попиту на кредити в іноземній валюті, а також високий рівень непрацюючих кредитів, що відображає складнощі у цьому сегменті. Міжбанківські операції та кредити органам державної влади в іноземній валюті залишаються надійними та стабільними, що підкреслює важливість цих секторів для фінансової системи країни.

Низька або відсутня частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті є позитивним показником, який свідчить про стабільність та надійність міжбанківських операцій.

Коливання в обсягах міжбанківських операцій можуть бути пов'язані з нестабільністю ліквідності, а також з потребою у фінансовій підтримці на тлі економічних криз або періодів з підвищеною волатильністю. Банки часто звертаються до міжбанківського ринку для управління короткостроковими потребами у фінансуванні.

Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування Динаміка обсягу кредитів: Починаючи з 2022 року, обсяги кредитування державних органів зростають, досягаючи 14 269 млн. грн. у жовтні 2024 року. Це може бути результатом зростання потреби у фінансуванні державних програм та проектів, особливо на фоні військових дій та економічної нестабільності. Сектор не має непрацюючих кредитів, що підкреслює його надійність і стабільність для банківської системи. Державні позики, як правило, мають високий рівень надійності, оскільки держава виступає гарантованим позичальником.

Загальна структура кредитного портфеля Тенденції у структурі кредитного портфеля: Загальний обсяг кредитів зазнав скорочення від 515 178

млн. грн. у 2018 році до 399 052 млн. грн. у 2024 році, що може бути пов'язано з загальним зменшенням попиту на кредити та обережною політикою банків у видачі нових позик. Державні банки залишаються найбільшими учасниками кредитного ринку, маючи велику частку у загальному обсязі кредитів (наприклад, 254 641 млн. грн. у 2024 році).

Частка непрацюючих кредитів у загальному портфелі: Частка NPL знизилась з 58,43% у 2018 році до 34,88% у 2024 році. Ця позитивна тенденція свідчить про підвищення якості кредитного портфеля, більш консервативний підхід до кредитування та покращення загальної кредитної дисципліни позичальників. Найбільше зниження частки непрацюючих кредитів відбулося у сегменті банків з державною часткою, що може свідчити про ефективність державних програм для підтримки банківського сектору.

Структура непрацюючих кредитів за типом власності банків Банки з державною часткою: Державні банки займають значну частку ринку кредитування. У 2024 році вони видали кредитів на суму понад 254 641 млн. грн.. Частка непрацюючих кредитів у державних банках поступово зменшувалась, що є свідченням покращення управління кредитними ризиками. Банки з державною участю є важливими гравцями на ринку, надаючи кредити як населенню, так і корпоративним клієнтам.

Приватні банки також демонструють зниження частки непрацюючих кредитів, особливо в сегменті іноземних банківських груп, де рівень NPL залишається відносно низьким порівняно з державними банками. Це свідчить про кращий менеджмент ризиків та більш жорсткі стандарти кредитування.

Зменшення обсягу непрацюючих кредитів свідчить про покращення якості кредитного портфеля та ефективність заходів з управління кредитними ризиками, прийнятих банками, зокрема у державному секторі.

Консервативна політика банків у кредитуванні населення через високий рівень непрацюючих кредитів вказує на необхідність подальшого вдосконалення підходів до оцінки платоспроможності фізичних осіб.

Зростання міжбанківських операцій є позитивною ознакою підтримки стабільності ліквідності банківської системи та активної участі банків у міжбанківських ринках.

Зростання кредитів для державного сектору підкреслює важливість банківського сектору для фінансування бюджетних потреб і підтримки економічної стабільності країни.

Ці тенденції можуть бути корисними для подальшого планування та формування політики в банківському секторі України, враховуючи поточні економічні та політичні виклики.

До основних видів ризику на ринку кредитних послуг можна віднести наступні:

- Кредитний ризик: Найважливіший і найбільш поширений ризик у кредитуванні, що пов'язаний з імовірністю того, що позичальник не зможе виконати свої зобов'язання перед кредитором. Основними причинами кредитного ризику можуть бути погіршення фінансового стану позичальника, зовнішні економічні фактори та некоректне оцінювання кредитоспроможності клієнта.

- Ринковий ризик: Включає ризик коливань відсоткових ставок, валютний ризик та ризик зміни цін на активи. Для банків і фінансових установ, які активно працюють на ринку кредитних послуг, коливання ставок є серйозним чинником ризику, оскільки може призвести до зниження прибутковості кредитних операцій.

- Операційний ризик: Включає ризик втрат, пов'язаних з помилками у процесах, людськими факторами, несправності в ІТ-системах та шахрайством. В умовах зростання цифровізації кредитних послуг операційний ризик набирає дедалі більшої актуальності, особливо при дистанційному обслуговуванні клієнтів.

- Ліквідний ризик: Він виникає, коли банк або кредитна установа не можуть своєчасно залучити кошти для погашення зобов'язань, що впливає на їхню здатність виконувати зобов'язання перед вкладниками і кредиторами.

– Юридичний та регуляторний ризик: Ці ризики пов'язані з можливими змінами законодавства, новими регуляторними вимогами та іншими правовими аспектами, які можуть вплинути на діяльність кредитних установ. Недотримання законодавства може призвести до значних штрафів та втрати репутації.

Ризики на ринку кредитних послуг є суттєвим фактором, що впливає на стабільність і ефективність роботи банків і фінансових установ. Вони не лише ускладнюють процес надання кредитів, але й можуть призвести до серйозних фінансових втрат, зниження репутації та навіть до банкрутства кредитора. Управління ризиками має на меті мінімізацію можливих збитків і забезпечення стабільності фінансової установи.

Загроза кредитного ризику призводить до того, що банк може зазнати збитків через невиконання позичальником зобов'язань за кредитом. Це може мати різні наслідки: від скорочення прибутку і погіршення фінансових результатів до необхідності створення резервів для покриття потенційних збитків. Кредитний ризик особливо зростає в умовах економічної нестабільності, коли зниження платоспроможності клієнтів або погіршення їх фінансового стану стає все більш вірогідним. Під час економічних криз чи періодів зниження доходів населення або підприємств рівень кредитного ризику суттєво зростає, і банки можуть зіткнутися з великими втратами від непогашених кредитів.

Ринковий ризик виникає через коливання відсоткових ставок, валютних курсів або цін на активи. Він має особливе значення для фінансових установ, що займаються кредитуванням, оскільки зміни в ринкових умовах можуть знизити прибутковість кредитних операцій або навіть призвести до збитків. У періоди економічної або політичної нестабільності ці ризики посилюються, оскільки зміни ставок або курсів можуть бути непередбачуваними. В умовах війни або фінансової турбулентності національна валюта може значно девальвувати, що викликає збитки як для позичальників, так і для самих банків,

оскільки кредити, видані в іноземній валюті, стають дорожчими для позичальників.

Операційний ризик полягає в можливих збитках через збої в внутрішніх процесах, технічні помилки, людські фактори або шахрайство. В умовах цифровізації та автоматизації кредитних послуг цей ризик набуває нового виміру. Інтернет-шахрайства, помилки в програмному забезпеченні або збої в системах онлайн-кредитування можуть призвести до серйозних фінансових втрат або до порушень довіри клієнтів до банку. Війна та її наслідки, такі як кібератаки або зниження інфраструктурної безпеки, тільки збільшують операційні ризики, оскільки банки і фінансові установи часто стають цілями для злочинців.

Ліквідний ризик зростає, коли банк не має достатніх активів для виконання своїх зобов'язань або для надання нових кредитів. Це може призвести до дефіциту коштів, що підриває довіру до фінансової установи та її здатність вести свою діяльність. Війна та економічні санкції, що накладаються на країни, також можуть обмежити доступ банків до міжнародних фінансових ринків, підвищуючи рівень ліквідного ризику.

Юридичний і регуляторний ризик полягають у можливості змін законодавства, які можуть вплинути на правила кредитування, оподаткування або регулювання фінансових установ. Під час війни або політичних змін на ринку можуть бути введені нові регуляції, що ускладнять ведення кредитної діяльності або змінять умови для позичальників, що теж вплине на ефективність кредитування. У разі несприятливих змін в законодавстві банки можуть зіштовхнутися з юридичними проблемами або штрафами.

В умовах війни рівень всіх цих ризиків істотно зростає. Криза на фінансових ринках, руйнування інфраструктури, соціальна нестабільність, мобілізація ресурсів, обмеження валютних операцій — все це вимагає від банків нових підходів до управління ризиками, а також додаткових заходів для забезпечення фінансової стійкості і підтримки клієнтів. Війна створює нові

економічні і правові виклики, що збільшує складність передбачення можливих втрат і ускладнює стратегії захисту від ризиків.

Загалом, існуючі ризики на ринку кредитних послуг вимагають від банків гнучкості, постійного вдосконалення методів оцінки та управління ризиками, а також готовності адаптувати свою діяльність до нових економічних і політичних реалій.

Для ефективного управління ризиками кредитні установи використовують кілька основних підходів і стратегій це зображено в таблиці 3.5

Таблиця 3.5

Етапи кредитного процесу

№	Крок/Етап	Опис
1	Оцінка кредитоспроможності клієнтів	Аналіз фінансового стану позичальника Оцінка кредитної історії Врахування економічних і ринкових факторів
2	Диверсифікація кредитного портфеля	Видача кредитів різним типам клієнтів (бізнес, приватні особи) Розподіл кредитів по різних секторах економіки Зниження концентрації ризику
3	Резервування капіталу	Формування резервів під можливі втрати Врахування ризикових кредитів Виконання регуляторних вимог щодо резервів
4	Кредитне страхування та забезпечення	Страховання кредитних ризиків Використання застави як додаткової гарантії Перенесення частини ризику на страхові компанії
5	Використання сучасних технологій та аналітики	Штучний інтелект для аналізу кредитоспроможності Прогнозування економічних змін Швидка реакція на загрози через аналітичні інструменти
6	Моніторинг та контроль ризиків	Постійний контроль за фінансовим станом позичальників

		Виявлення проблем з погашенням кредитів Впровадження коригувальних заходів
--	--	---

Оцінка кредитоспроможності клієнтів: Одним із найважливіших кроків є попередня оцінка можливостей позичальника повернути кредит. Вона включає аналіз фінансового стану, кредитної історії та інших факторів, що впливають на здатність погасити кредит.

Диверсифікація кредитного портфеля: Диверсифікація допомагає знизити рівень ризику, оскільки втрати за одним кредитом можуть бути компенсовані доходами від інших. Кредитори прагнуть видавати кредити різним типам клієнтів (бізнес, приватні особи) та у різних галузях економіки.

Резервування капіталу: Банки і фінансові установи формують резерви під можливі втрати за кредитами, що дозволяє підготуватися до непередбачених подій і захистити активи установи. Резерви часто формуються на основі ризикованості кредитів у портфелі, а також регуляторних вимог.

Кредитне страхування та забезпечення: Страхування кредитних ризиків дозволяє перенести частину ризику на страхові компанії, а застава є додатковою гарантією, що у випадку невиконання кредиту кредитор зможе покрити свої витрати за рахунок майна позичальника.

Використання сучасних технологій та аналітики: Використання штучного інтелекту, даних і сучасних інструментів аналітики дає змогу кредитним установам проводити більш точний аналіз кредитоспроможності, прогнозувати можливі зміни в економічному середовищі та швидше реагувати на загрози.

Моніторинг та контроль ризиків: Після видачі кредиту банки постійно контролюють фінансовий стан позичальників та дотримання умов кредитних договорів. Це допомагає вчасно виявляти проблеми з платежами та впроваджувати заходи для зниження ризиків.

Процес управління ризиками на ринку кредитних послуг має кілька етапів:

Ідентифікація ризику: Кредитори визначають можливі джерела ризиків та оцінюють їхній потенційний вплив на фінансову стабільність установи.

Аналіз та оцінка ризику: На цьому етапі проводиться ретельний аналіз ризиків, оцінка ймовірності їх виникнення та наслідків для установи.

Розробка стратегії управління: Обирається відповідна стратегія для мінімізації ризиків, що включає диверсифікацію, страхування, резервування та інші заходи.

Впровадження інструментів управління: На цьому етапі впроваджуються конкретні інструменти, такі як автоматизовані системи моніторингу кредитоспроможності, системи контролю ризиків і процеси оцінки активів.

Моніторинг та контроль: Встановлюється система постійного контролю за фінансовим станом клієнтів, а також моніторинг ринкових умов і економічної ситуації.

Ефективне управління ризиками є ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості банків та інших фінансових установ. Завдяки якісній системі управління ризиками зменшується ймовірність неповернення кредитів, що дозволяє установам уникати суттєвих фінансових втрат. Це досягається через ретельний аналіз платоспроможності позичальників, застосування кредитного скорингу та постійний моніторинг стану кредитного портфеля. Крім того, використання таких механізмів, як застава, страхування ризиків і гарантії, допомагає мінімізувати можливі збитки у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань.

Ефективне управління ризиками безпосередньо впливає на прибутковість фінансових установ. Чітка оцінка потенційних загроз і їх вчасне усунення дозволяють знизити витрати, пов'язані зі створенням резервів під збитки. Це дає змогу установам спрямовувати більше ресурсів на розвиток і підтримання конкурентоспроможності. Зменшення витрат на покриття збитків сприяє зростанню чистого прибутку, що, своєю чергою, позитивно впливає на довгострокову стабільність організації.

Довіра клієнтів і партнерів до фінансової установи значною мірою залежить від її здатності ефективно управляти ризиками. Надійна репутація кредитора формується завдяки його стабільності та передбачуваності, що є результатом професійного підходу до оцінки ризиків. Це дозволяє установі залучати нових клієнтів, утримувати існуючих і підтримувати тривалі партнерські відносини, що є особливо важливим у фінансовому секторі, де довіра відіграє ключову роль.

Систематичне управління ризиками дозволяє фінансовим установам дотримуватися вимог регуляторів і уникати санкцій, які можуть бути накладені за недотримання нормативів. Це включає своєчасне виконання вимог до розміру капіталу, ліквідності та резервів. Впровадження міжнародних стандартів управління ризиками, таких як Базельські угоди, дає змогу банкам діяти прозоро й ефективно навіть у глобалізованому фінансовому середовищі. Таким чином, системний підхід до управління ризиками не лише зменшує витрати на можливі санкції, а й сприяє покращенню конкурентних позицій установи на ринку.

Таким чином, управління ризиками на ринку кредитних послуг вимагає комплексного підходу, що поєднує оцінку кредитоспроможності, використання сучасних технологій, диверсифікацію та надійні стратегії для забезпечення стабільності та ефективності діяльності установ.

3.2. Перспективи розвитку ринку кредитних послуг в умовах цифровізації

На сучасному ринку кредитних послуг існує низка викликів, які обумовлені як економічними факторами, так і змінами в поведінці споживачів та розвитку фінансових технологій.

Одним із основних викликів є ризик неповернення кредитів. Нестабільність економіки, коливання валютних курсів, інфляція, а також вплив

глобальних економічних криз значно збільшують ймовірність того, що позичальники не зможуть своєчасно виконувати свої зобов'язання. Це, у свою чергу, підвищує рівень простроченої заборгованості, що негативно позначається на ліквідності фінансових установ та їхній здатності надавати нові кредити.

Другим важливим викликом є зростання конкуренції на ринку кредитування. Кредитні установи, зокрема банки, змушені конкурувати не тільки з іншими банками, але й з новими учасниками ринку, такими як фінансові технологічні компанії (фінтех). Фінтех-компанії часто мають перевагу у гнучкості, здатні швидше адаптуватися до змін на ринку та надають послуги з мінімальними витратами на обслуговування клієнтів, що змушує традиційні банки переглядати свої стратегії.

Не менш важливим викликом є регуляторні зміни та посилення контролю з боку держави. Постійні зміни в законодавстві, нові вимоги до надання кредитів та зміна стандартів банківської діяльності ускладнюють роботу банків. Вони повинні постійно адаптуватися до нових вимог, що збільшує операційні витрати. Крім того, посилення вимог щодо оцінки кредитоспроможності позичальників може обмежувати доступ до кредитів для певних груп осіб чи підприємств.

Ще одним викликом є необхідність поліпшення процесу оцінки кредитоспроможності. Традиційні методи оцінки кредитоспроможності можуть бути недостатньо точними або не завжди відображають реальну платоспроможність позичальника, що підвищує ризики кредитних установ. Водночас використання нових технологій для аналізу великих даних і більш детальної оцінки ризиків потребує значних інвестицій.

І останнім важливим викликом є поведінка споживачів, які стають більш обізнаними та вимогливими до умов кредитування. Позичальники шукають більш вигідні умови, часто порівнюють пропозиції різних установ і вимагають більшої прозорості в процесі надання кредиту. Зміни в споживчих настроях змушують кредитні установи шукати нові способи залучення та утримання клієнтів.

Всі ці виклики змушують фінансові установи шукати нові підходи до управління ризиками, оптимізації процесів кредитування та адаптації до змін на ринку.

Цифровізація кардинально змінює ринок кредитних послуг, надаючи нові можливості для банків та фінансових установ і одночасно створюючи виклики в питаннях безпеки та адаптації до нових технологій. Цей процес впливає на всі етапи кредитування – від подачі заявки до обслуговування та погашення кредитів. Основні тенденції розвитку ринку кредитних послуг в умовах цифровізації можна розподілити на кілька ключових напрямів.

Цифровізація дозволяє скоротити час на обробку кредитних заявок, що робить процес видачі кредитів швидшим і зручнішим для клієнтів. Автоматизовані системи перевірки та скорингу позичальників дозволяють миттєво приймати рішення щодо видачі кредитів. Завдяки автоматизації скорингу знижується ймовірність суб'єктивної помилки, оскільки рішення ухвалюються на основі чітких алгоритмів і аналітичних даних.

- Використання великих даних та штучного інтелекту. Штучний інтелект (ШІ) і технології великих даних допомагають банкам та фінансовим установам краще розуміти клієнтів, прогнозувати їхню платоспроможність і мінімізувати ризики. Використання ШІ для прогнозування ймовірності дефолту дозволяє точніше оцінювати ризики. Аналітичні інструменти на основі ШІ також покращують персоналізацію кредитних пропозицій, завдяки чому фінансові установи можуть пропонувати кредити з індивідуальними умовами.

Підвищення ефективності банківського кредитування є важливим завданням для забезпечення стабільності фінансових установ і розвитку економіки. Для цього існують кілька напрямів, які дозволяють оптимізувати процес кредитування, зменшити ризики та покращити доступ до фінансування для позичальників.

Ефективність кредитування значною мірою залежить від точності оцінки фінансової стійкості позичальника. Застосування сучасних технологій, таких як аналіз великих даних, дозволяє значно покращити оцінку кредитоспроможності.

Це включає використання більш детальних даних про доходи, витрати, платоспроможність позичальників, що дозволяє банкам більш точно прогнозувати ризики та надавати кредити з кращими умовами для клієнтів.

Одним з важливих напрямів підвищення ефективності є персоналізація кредитних продуктів. Банки повинні розробляти більш гнучкі умови кредитування, які відповідають індивідуальним потребам позичальників. Це може включати варіативність процентних ставок, можливість зміни графіка погашення або надання пільгових періодів. Оскільки клієнти стають все більш обізнаними та вибагливими, гнучкість умов може стати конкурентною перевагою для банку.

У сучасному світі фінансові технології можуть значно покращити процеси кредитування. Використання автоматизованих систем для оцінки кредитоспроможності, проведення андеррайтингу, а також мобільних і онлайн-платформ для подачі заявок і управління кредитами робить кредитування швидшим, доступнішим і зручнішим для клієнтів. Це дозволяє банкам скоротити витрати на обробку заявок та підвищити ефективність роботи.

Для підвищення ефективності кредитування важливо зменшити рівень кредитних ризиків. Це досягається шляхом застосування більш точних моделей прогнозування дефолтів, удосконалення процедур моніторингу позичальників протягом усього терміну кредитування, а також диверсифікації портфеля кредитів. Банки повинні активно використовувати інструменти хеджування, такі як кредитні деривативи, для мінімізації можливих збитків.

В умовах, коли частина населення та малого бізнесу не має доступу до традиційних кредитів через високі вимоги до забезпечення або низьку кредитну історію, банки можуть співпрацювати з альтернативними фінансовими установами, такими як фінансові компанії або платформи краудфандингу. Це дозволить зменшити фінансові бар'єри та розширити доступ до кредитів для різних груп клієнтів.

Для покращення ефективності важливо знизити операційні витрати, пов'язані з процесом кредитування. Це може бути досягнуто за допомогою

автоматизації процесів, а також оптимізації внутрішніх процедур і зменшення кількості необхідних перевірок і документів. Краще впровадження технологій, що дозволяють автоматизувати процеси оцінки та схвалення кредитів, може значно знизити витрати банків.

Для підвищення ефективності кредитування банкам варто звернути більше уваги на потреби малого та середнього бізнесу, яке часто стикається з труднощами при отриманні фінансування. Банки можуть розробити спеціалізовані кредитні продукти, що враховують специфіку цього сегмента, такі як програми з меншими вимогами до забезпечення, знижені процентні ставки чи пільгові умови для нових підприємств.

Важливим аспектом є забезпечення прозорості і зрозумілості кредитних умов для клієнтів. Чітка комунікація щодо процентних ставок, додаткових зборів і штрафів дозволяє позичальникам краще планувати своє фінансове навантаження і знижує ризики виникнення конфліктів. Банки можуть також інвестувати в освіту своїх клієнтів, пояснюючи їм основи фінансової грамотності та відповідальне ставлення до кредитів.

Загалом, підвищення ефективності банківського кредитування потребує інтеграції сучасних технологій, гнучкості у підходах до клієнтів, вдосконалення процесів оцінки ризиків і зниження витрат на операційні процеси.

Висновок до 3 розділу

Управління ризиками на ринку кредитних послуг є важливою складовою роботи банків, фінансових установ та кредитних спілок, оскільки дозволяє мінімізувати втрати, пов'язані з неповерненням кредитів, коливаннями ринкових ставок і фінансовими ризиками позичальників. Це є важливим елементом для забезпечення стабільності та росту фінансових установ, дозволяючи підтримувати баланс між ризиками та прибутками. Для успішного управління ризиками банки застосовують різноманітні стратегії, включаючи

диверсифікацію кредитного портфеля, страхування ризиків, а також застосування внутрішніх систем контролю і моніторингу.

Процес управління ризиками включає в себе визначення потенційних загроз та ризиків, розробку відповідних стратегій зниження ризиків, а також створення резервів для покриття можливих збитків. Важливим аспектом є аналіз платоспроможності клієнтів, оцінка потенційних змін у ринковій ситуації та оцінка впливу макроекономічних факторів. Банки повинні також активно працювати над удосконаленням методів оцінки кредитних ризиків і вдосконаленням механізмів регулювання діяльності банківського сектора.

Аналіз структури ринку кредитних послуг в Україні за період 2018-2024 років вказує на значні зміни, які відбулися на фоні військових дій, зростання інфляції та інших макроекономічних факторів. Зокрема, кредити корпоративному сектору знизилися, що може бути результатом економічної нестабільності, а також зростання ризиків для банків. Водночас, частка непрацюючих кредитів у корпоративному секторі значно скоротилася, що свідчить про покращення фінансової дисципліни та зниження ризиків.

Загалом, аналіз ринку кредитних послуг в Україні вказує на поступове економічне відновлення, зокрема в секторі кредитування фізичних осіб і бізнесу. Банки продовжують вдосконалювати механізми управління ризиками, що сприяє підвищенню стабільності та надійності банківської системи в цілому.

В умовах зростаючої конкуренції з боку фінтех-компаній і альтернативних фінансових установ, традиційні банки змушені змінювати свої стратегії. Важливими напрямками є персоналізація кредитних продуктів, гнучкість умов кредитування та покращення комунікації з клієнтами, що може стати конкурентною перевагою. Крім того, банкам необхідно активно впроваджувати інструменти управління ризиками, включаючи прогнози дефолтів, хеджування та моніторинг позичальників на всіх етапах кредитування.

Цифровізація відкриває нові можливості для зниження операційних витрат, удосконалення процесів оцінки ризиків і розширення доступу до фінансування для різних груп клієнтів, включаючи малі та середні

підприємства, які часто стикаються з труднощами при отриманні традиційного кредиту. Використання альтернативних форм фінансування, таких як краудфандинг, дозволяє банкам розширювати клієнтську базу та підвищувати доступність кредитів.

Незважаючи на всі можливості, цифровізація та автоматизація процесів також вимагають уваги до безпеки даних та захисту клієнтів, що є одними з основних ризиків, з якими стикаються фінансові установи. Сучасний ринок кредитних послуг вимагає від банків високої адаптивності та готовності до змін у законодавстві та економічних умовах.

Отже, розвиток ринку кредитних послуг в умовах цифровізації передбачає інтеграцію новітніх технологій, гнучкість у підходах до клієнтів, удосконалення процесів оцінки ризиків та постійну адаптацію до нових реалій. Для забезпечення стабільності та ефективності кредитування банки повинні знаходити баланс між інноваціями та традиційними принципами фінансової безпеки, що дозволить їм успішно функціонувати в умовах постійних змін на ринку.

ВИСНОВКИ

Сучасна економічна система неможлива без кредиту, оскільки він є основним інструментом, який забезпечує стабільність і розвиток фінансових та виробничих процесів. Кредитне фінансування є необхідним для того, щоб підприємства могли функціонувати, а економіка — розвиватися. Він не тільки сприяє розвитку бізнесу, а й допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва, стимулювання інновацій та підтримку національної економіки в цілому. Історичний розвиток кредиту відображає його важливість і значення в умовах розвитку суспільства, починаючи з найдавніших часів до сучасності, коли кредит став основним інструментом фінансування економічної діяльності.

Існуючі механізми кредитування формуються на основі взаємовигідних відносин між позичальниками та кредиторами. Це не лише фінансові операції, а й складна система, що включає різні економічні і правові норми, що визначають принципи кредитування, такі як цілеспрямованість, терміновість, забезпеченість, платність і диференційованість. Базові принципи кредитування гарантують стабільність і справедливість процесу, дозволяючи мінімізувати ризики для банків та інших фінансових установ.

Різноманітні функції кредиту, серед яких можна виокремити перерозподільну, оборотну, контрольну і стимулюючу, вказують на його роль у процесах забезпечення стійкості та економічного зростання. Кредит підтримує підприємства на всіх етапах їх розвитку: від стартапів до великих корпорацій, забезпечуючи не лише фінансову стабільність, але й стимули для інновацій і модернізації виробництва. Стимулювання підприємницької активності та зростання економіки не можливе без належного кредитування, яке забезпечує динамічне оновлення виробничих потужностей, технологічних процесів і галузевих змін.

Суттєвим є також роль банківських установ як основних постачальників кредитних ресурсів. Вони здійснюють розподіл фінансових потоків, забезпечуючи фінансування для підприємств, що потребують додаткових коштів для розширення, закупівлі сировини або інвестицій у нові проекти. Завдяки банківському кредитуванню відбувається не лише підтримка підприємницької діяльності, але й створення можливостей для соціального розвитку через фінансування інфраструктурних проектів, освітніх і медичних програм. Кредитні угоди між банками і позичальниками укладаються на умовах, які зазвичай фіксуються в кредитних договорах, де прописано порядок повернення коштів, строки погашення та відсоткові ставки, що дозволяє чітко регулювати фінансові відносини між сторонами.

Системи правового регулювання, створені для управління банківським кредитуванням, забезпечують надійність і стабільність фінансових відносин. Законодавчі акти, такі як Цивільний та Господарський кодекси України, разом із спеціальними нормативними актами, створюють чітку правову базу для функціонування кредитного ринку. Це дає змогу знижувати ризики фінансових втрат через прозорість операцій та забезпечення прав кредиторів. Однак значна роль в зниженні кредитних ризиків належить і іншим механізмам, таким як страхування, застосування застави та гарантій, а також аналіз кредитоспроможності потенційних позичальників, що дозволяє уникнути фінансових дефолтів та створити більш надійну основу для стабільності ринку.

У нинішніх умовах розвитку кредитної системи важливою складовою є також управління кредитним портфелем. Кредитні установи повинні не лише забезпечити фінансування, але й постійно моніторити і коригувати умови кредитування, щоб забезпечити мінімізацію ризиків неповернення коштів. Ризики від неякісних кредитів можуть призвести до значних фінансових втрат для банків, що ставить під загрозу їхню ліквідність та стабільність на ринку.

Аналіз фінансової діяльності та кредитної політики Банку Львів за 2020–2023 роки дозволяє оцінити ефективність управління фінансовими ресурсами, реалізацію кредитних операцій та загальну стабільність банку. Протягом

досліджуваного періоду банк демонструє позитивні результати, зокрема зростання активів, зокрема кредитного портфеля та інвестицій у цінні папери, що свідчить про активну кредитну політику та диверсифікацію джерел доходів. Залучені кошти клієнтів також зросли, що вказує на підвищену довіру до банку.

У 2023 році банк показав стабільне збільшення власного капіталу та прибутковості, відновивши чистий прибуток і досягнувши зростання процентних доходів. Кредитування залишалося основним напрямком діяльності банку, і його широкий спектр кредитних продуктів забезпечував задоволення потреб клієнтів. Однак, зростання резервів під очікувані кредитні збитки у 2022 році вказує на певні ризики, пов'язані з якістю кредитного портфеля, зокрема високим рівнем прострочених кредитів.

Попри загальну позитивну динаміку, є кілька ключових аспектів, які потребують уваги:

1. Управління ліквідністю: зниження співвідношення грошових коштів до зобов'язань вказує на необхідність посилення ліквідності.

2. Якість кредитного портфеля: важливо оптимізувати портфель, зменшуючи частку непрацюючих кредитів і вдосконалюючи процедури оцінки ризиків.

3. Диверсифікація джерел доходів: для зменшення залежності від процентних доходів необхідно розширити спектр продуктів і послуг.

4. Зменшення залежності від зовнішніх зобов'язань: важливо нарощувати власний капітал та залучати довгострокові ресурси.

Загалом, Банк «Львів» показує динамічний розвиток і здатність адаптуватися до змін в економічному середовищі. З впровадженням ефективних стратегій управління фінансами та кредитною політикою банк має великі перспективи для стабільного розвитку і підвищення прибутковості в майбутньому.

Управління ризиками на ринку кредитних послуг є ключовим елементом для забезпечення стабільності та зростання фінансових установ. Банки активно застосовують стратегії для мінімізації ризиків, зокрема через диверсифікацію

кредитного портфеля, страхування ризиків та удосконалення систем контролю. Важливою складовою є оцінка платоспроможності клієнтів та моніторинг макроекономічних змін, що дозволяє знижувати потенційні втрати і підтримувати фінансову стійкість.

Аналіз ринку кредитних послуг за 2024 рік показує зростання попиту на кредити, як серед фізичних осіб, так і серед бізнесу. Відзначається поступове економічне відновлення, що позитивно впливає на обсяг кредитування. Однак ризики для банківського сектору зберігаються, зокрема у вигляді економічної нестабільності, зростання інфляції та макроекономічних факторів.

Одним з основних напрямків змін є цифровізація та впровадження фінансових технологій. Технології, такі як автоматизація оцінки кредитоспроможності, використання великих даних та штучного інтелекту, дозволяють покращити ефективність банківських операцій, знизити витрати та зробити процес кредитування більш зручним. Водночас ці інновації потребують значних інвестицій та уваги до безпеки даних, що є важливими аспектами у розвитку ринку.

Конкуренція з боку фінтех-компаній і альтернативних фінансових установ вимагає від традиційних банків гнучкості у підходах до клієнтів, персоналізації кредитних продуктів і покращення комунікації. Також важливо активно впроваджувати інструменти управління ризиками, такі як прогнозування дефолтів і моніторинг позичальників на всіх етапах кредитування.

В цілому, розвиток ринку кредитних послуг у контексті цифровізації передбачає інтеграцію новітніх технологій, покращення процесів оцінки ризиків та адаптацію до змін у законодавстві та економічних умовах. Для забезпечення стабільності та ефективності кредитування банки повинні знайти баланс між інноваціями та традиційними принципами фінансової безпеки, що дозволить їм успішно функціонувати в умовах постійних змін на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Reinska, Viktoriia, and Victor Butrynskyi. Напрями удосконалення управління ризиками при кредитуванні фізичних осіб. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2023. №4.104 С. 298-305.
2. Базілінська, Олена. Теоретичні аспекти реалізації кредитних послуг в умовах розвитку цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. №60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-12>
3. Балянт, Г. Р. Вдосконалення кредитної стратегії банку в контексті управління кредитним ризиком. *Молодий вчений*. 2016. №12.1. С. 632-636.
4. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
5. Гавриленко, Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: Економічні науки. 2021. № 3 (47), Т. 1.С. 36-46.
6. Ганзюк, С. М., Вишнякова Ю. О. Кредитування споживчих потреб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №18. С. 47-52. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.18.47
7. Головченко, А. С. Напрямки розвитку банківської діяльності з обслуговування фізичних осіб в умовах цифровізації економіки : спец. 072 - фінанси, банківська справа та страхування / наук. кер. О. В. Циганенко. Суми : Сумський державний університет, 2022. 50 с.
8. Грицай Т.Л. Інвестиційне кредитування, його сутність та значення в сучасних умовах господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 14/2011. С. 7-10.
9. Демків, С. Чинники впливу на обсяги банківських кредитних послуг: моделювання та оцінка. 2020. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17733>

10. Дзюблюк, О.В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів* 1 (2017): 7-16.

11. Дубина М.В. Економічна сутність та види фінансових послуг. *Світ фінансів*. 2016. №3. С. 124 – 135. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/958/965>

12. Дубина, М. В., Мурашківська І. А.. Роль цифрових технологій у розвитку кредитних рейтингових агентств. Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С.46 – 47.

13. Дурицька Ю. Розвиток вітчизняного ринку кредитних послуг в контексті євроінтеграції. Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практики : тези доп. II Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 16 берез. 2020 р.): / відп. ред. Н. П. Шульга. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 83. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/5078f678a732014f2c8b6bcda2967fd1.pdf>

14. Копилук О. І., Музичка О. М., Червінська Д. С. Організаційно-економічні засади функціонування кооперативних банків у сучасних умовах. *Наукові записки [Української академії друкарства]* 2011. № 1. С. 119-127. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2011_1_21

15. Криклій О.А., Мірошніченко О.В. Формування кредитної політики банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2012 № 3 (15). С. 164 – 170. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/51935/7/Kryklii_bank.pdf;jsessionid=146BDA26B66B8F4A140B542747476569

16. Крухмаль О. В., Васильчук А. Ю. Особливості формування кредитної політики банками України URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/75.pdf

17. Лиса Н.В., Непочатенко В.О., Корнега А.О. Принципи банківського кредитування. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/89/Ekon/Ukr/5.pdf>

18. Мельник К., Бодрян В. Кредитна політика комерційного банку – інструмент досягнення стратегічних цілей. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. 2020. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19222/1/137-139.pdf>
19. Михайляк Г.В., Михайляк І.В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 27. С. 103 – 106. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/20.pdf
20. Міщенко, Володимир Іванович. *Управління ризиками банківського споживчого кредитування*. Diss. Київський національний торговельно-економічний університет, 2017.
21. Мойсеєнко І.П., Козій І.С. Аналіз формування та використання банківського капіталу. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 154-161. URL: https://sls-journal.com.ua/webLS_2020_Vol.%203,%20No.%203_154-161.pdf
22. Науково-практичний коментар до статті 553 Цивільного кодексу України. *Ліга Закон 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК000544>
23. НБУ: Наглядова статистика, основні показники діяльності банків України. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
24. НБУ: Наглядова статистика, основні показники діяльності банків України. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>
25. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі : Статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.
26. Огляд банківського сектору, листопад 2024 року / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2024-roku>.
27. Основні показники діяльності банків України : Наглядова статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2024-11-01.xlsxОнищенко Ю.І., Генова О.І. Аналіз інвестиційної діяльності банків України. *Інфраструктура ринку*. Випуск 2. 2016. – С. 288-294.
28. Основні принципи ефективного банківського нагляду. Базельський комітет з банківського нагляду. Квітень 2024. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Core_Principles_for_effective_banking_supervision-April_2024_ua.pdf?v=7

29. Пантелєєва, Наталія Миколаївна. "Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози." *Приазовський економічний вісник* 3 (2017): 68-73.

30. Положення про кредитну політику АТ КБ «Приватбанк». Сайт ПриватБанк. URL: https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-new_14052019.pdf

31. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» №368 від 28.08.2001 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 26.11.2023).

32. Про банки і банківську діяльність. Закон України. Документ №№ 2121-III від 7.12.2000 р. у пот. ред. від 08.11.2024 року. Сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?lang=uk#top>

33. Про заставу. Закон України. Документ №2654-XII у ред. від 20.06.2024 р. Сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#top>

34. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 у пот. ред від 05.08.2024 р. Сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#top>

35. Реверчук, С.К, Творидло О.І. Особливості розвитку та державного регулювання ринку банківських послуг України в умовах цифровізації. *Економічний простір*. 2022. (179), 12-18. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-2>.

36. Річна фінансова звітність Банку Львів URL: <https://www.banklviv.com/finansova-zvitnist>

37. Садчикова, І., Крохмалюк Л., Малихін А. Розвиток інфраструктури кредитних установ в умовах цифровізації ринку фінансових послуг. *Науковий вісник Полісся*. 2024. №1 (28). С 370-386.
38. Табенська Ю.В. Аналіз та оцінка якості кредитного портфелю банку. *Молодий економіст*. 2018. №8 (60). С. 397 – 399. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/758438.pdf>
39. Терещенко І.В., Святенко Ю.О., Чижевська М.Б. 2020. Економічна роль та сутність банківського кредиту. *Поліський університет економіки і торгівлі*. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstreamBD%D0%BA%D0%BE.pdf>
40. Ткаченко О.І., Фоменко І.С. Кредитна політика банків України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. *Серія Економічні науки. Науковий журнал*. 2015. №2. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2015/1\(79\)/uazt_2015_2_20.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/1(79)/uazt_2015_2_20.pdf)
41. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% на початок 2023 року <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl#1243-za-obsyagom-kredytnogo-portfelya>
42. Чийпеш Н, Поцелуйко І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку кредитному ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-78>
43. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053> (дата звернення: 28.12.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61